

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ-ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ-ΓΡΑΜΜΑΤΑ-ΤΕΧΝΗ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ ΔΙΑΡΚΕΙΑΣ (Γ.Β.Μ.) 297
- «ΑΚΤΙΝΕΣ» 60 ΧΡΟΝΙΑ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΜΑΡΤΥΡΙΑ (Βασ. Κ. Σταθάκη) 299
- ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΒΙΩΣΗ ΚΑΙ ΥΓΕΙΑ (Μιχ. Θ. Μηλίγκου) 300
- Η ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΤΩΝ ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΩΝ ΣΤΗ
ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ (Προκοπίου Τ. Μαργκοπούλου) 308
- ΠΡΟΕΟΡΤΙΟΣ ΠΡΟΤΡΟΠΗ (Θεοδ. Ι. Ψαριώτη) 314
- 1997 μ.Χ. (Ποίημα Έλ. Μάινα) 316
- ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ: ΑΝ ΕΙΧΕ ΓΕΝΝΗΘΗ (Πανορμίτη) 317
- ΤΟ ΟΔΟΠΟΡΙΚΟ ΜΙΑΣ ΕΠΙΣΚΕΨΕΩΣ ΣΤΗΝ ΘΡΑΚΗ (Β.Κ.Σ.) 318
- ΕΠΙΚΑΙΡΑ (Σ.Β.Π.) 320
- ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ 322
- «ΤΑΠΕΙΝΟ ΛΥΧΝΑΡΙ» (Ποίημα Φιλ. Καπάσογλου) 322
- Ο ΕΠΑΝΕΥΑΓΓΕΛΙΣΜΟΣ (Διήγημα π. Ίγν. Παπασπηλιοπούλου) 323
- ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ 60ού Τόμου 1997 325

ΕΤΟΣ 60ον

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1997

ΑΡΙΘ. 586

ΔΡΧ. 200

Πρὸς τοὺς κ. κ. συνδρομητὰς τῶν «Ἀκτίνων»

Μὲ τὴ λήξη τοῦ ἔτους 1997 ὑπενθυμίζομε στοὺς φίλους συνεργά-
τας - συνδρομητὰς μας, τὴν ἀνάγκη νὰ ἀνανεώσουν ἐγκαίρως τὴ συν-
δρομὴ τους γιὰ τὸ 1998.

Παρὰ τὴν αὐξηση τῶν ταχυδρομικῶν τελῶν, ἀπεφασίσθη ἡ συνδρο-
μὴ τῶν «Ἀκτίνων» διὰ τὸ 1998 νὰ παραμείνῃ ἡ ἴδια, ἥτοι δρχ. 2000.

Παράκληση διὰ τὴν ἐγκαιρὴ καταβολὴ τῆς συνδρομῆς, ὥστε νὰ συν-
εχίζεται τακτικὰ καὶ ἀπρόσκοπτα ἡ κυκλοφορία τῶν «Ἀκτίνων».

ΕΤΗΣΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗ 1998

Ἑσωτερικοῦ: Δρχ. 2000 • Κύπρου: £ 8 • Ἐξωτερικοῦ γενικῶς: \$ 20

Ἡ συνδρομὴ καταβάλλεται εἰς τὰ γραφεῖα μας, Ἀθηνῶν (Καρύτση
14), Θεσσαλονίκης (Ἀγ. Σοφίας 41). Ἢμπορεῖ ἐπίσης νὰ ἀποστέλλεται
διὰ ταχυδρομικῆς ἐπιταγῆς εἰς τὸ Γραφεῖον μας τῶν Ἀθηνῶν (Καρύτση
14 - 105 61 Ἀθήνα).

Εἰδικῶς οἱ συνδρομηταὶ μας τῆς ἐπαρχίας ἡμποροῦν νὰ καταθέτουν
τὴ συνδρομὴ τους, ἐναντι κανονικῆς ἀποδείξεως πληρωμῆς, στοὺς ἐθε-
λοντὰς ἀντιπροσώπους ἢ συνεργάτας μας στὶς πόλεις ὅπου ὑπάρχουν.

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΗΣ «ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ»

Έτος 60ον

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1997

Άριθ. 586

ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ ΔΙΑΡΚΕΙΑΣ

Έκστατικοί στεκόμαστε μπροστά στο ασύλληπτο μυστήριο της θείας σαρκώσεως. Μπροστά στο μυστήριο το «**χρόνοι αιώνιοι σεισημένον**», που ο «**κό Θεός γίνεται άνθρωπος, ίνα θεόν τόν Άδάμ άπεργάσηται**». Ο Θεός γίνεται άνθρωπος για τόν άνθρωπο, «**τό άταλείνωτον αύτου ύψος άταλεινώτως ταλεινώσας**». Σαρκώνεται, «**κενοῦται**» από την άρρητη δόξα Του, «**ίνα διά του όμοίου θεραπέυση τό όμοιον**». Και όπως παρατηρεῖ ο άγιος Ειρηναίος: «**Ο Κύριος ήμῶν επ' εσχάτων τῶν ήμερῶν, άνακεφαλαιωσάμενος εις έαυτόν τά πάντα, ήλθε πρός ήμῶς, ουχ ώς αύτός ήδύνατο, άλλ' ώς ήμεῖς αύτόν ιδείν ήδυνάμεθα. Αύτός μέν γάρ έν τή άφθάρτῳ αύτου δόξῃ πρός ήμῶς έλθεῖν ήδύνατο, άλλ' ήμεῖς ουδέποτε τό μέγεθος τῆς δόξης αύτου βαστάζειν ήδυνάμεθα. Καί διά τουτο ώς νηπίοις ο Άρτος ο τέλειος του Πατρός γάλα ήμῖν Έαυτόν παρέσχεν, όπερ ήν ή κατ' άνθρωπον αύτου παρουσία**».

Έτσι ο ένανθρωπήσας Θεός, ο Ίησοῦς Χριστός, έλαβε την ανθρώπινη φύση, για να μάς αγιάση με την αγιότητά Του, να μάς πλουτίση με την χάρη Του, να μάς κάνη άληθινά σοφοῦς με την διδασκαλία Του, να μάς λυτρώση με τό αίμα Του, να μάς δώση ζωή με τόν θάνατό Του. «**Αύτός έννηθρώπησεν, ίνα ήμεῖς θεοποιηθῶμεν... Αύτός**

υπέμεινε την παρ' ανθρώπων ὕβριν, ίνα ήμεῖς άθανασίαν κληρονομήσωμεν» (Μ. Άθανάσιος).

Και όμως τό κοσμοσωτήριο αύτό γεγονός, «**ή προσδοκία τῶν Έθνῶν**», τό γεγονός που χώρισε την Ίστορία στα δύο, ξεχνιέται τόσο εύκολα. Διαρκεί μόνο μιá ήμέρα τό γεγονός που θα έπρεπε να διαρκή και να σημαδεύη ολόκληρη τή ζωή μας. Γιατί όμως να περνά τόσο γρήγορα ένα τέτοιο κοσμοϊστορικό γεγονός; Γιατί να ξεχνάμε πῶς τά Χριστούγεννα δέν είναι ή ήμέρα τῶν δώρων. Είναι ή ήμέρα του θείου Δώρου, που πρόσφερε ο ουράνιος Πατέρας στα παιδιά Του. «**Οὕτως ήγάπησεν ο Θεός τόν κόσμον, ὥστε τόν υἱόν αύτου τόν μονογενή έδωκεν, ίνα πᾶς ο πιστεύων εις αύτόν μη απόληται άλλ' έχη ζωήν αιώνιον**» (Ίωάν. γ' 16). Τά Χριστούγεννα δέν είναι μιá σύντομη χαρά. Είναι ή πηγή τῆς χαρᾶς μας, διότι «**ο λόγος σάρξ εγένετο και εσκήνωσεν έν ήμῖν**». Τά Χριστούγεννα δέν είναι άπλῶς ένα μεγάλο γεγονός που χάνεται στα βάθη τῶν αἰώνων. Είναι μιá σύγχρονη πραγματικότητα, ή «**ευδοκία**» του Θεού για τόν άνθρωπο κάθε εποχῆς.

Τά Χριστούγεννα είναι ή πηγή τῆς ειρήνης μας. Όχι μιá οποιασδήποτε ειρήνης που την καταργούν οι μηχανές του πολέμου και ή ανθρώπινη κακία. Άλλά τῆς

ἀληθινῆς εἰρήνης πού ἔψαλαν οἱ ἄγγελοι τὴν ἄγια ἐκεῖνη νύχτα καὶ φρουρεῖ ἀπὸ τότε ὄχι τὰ σύνορα τῶν ἐθνῶν, ἀλλὰ τὶς καρδιῆς τῶν πιστῶν. Τὰ Χριστούγεννα εἶναι ἡ ἀφετηρία τῆς ἐλπίδας μας, τὸ χαρούμενο ξεκίνημα στὴν μεγάλη πορεία μας. Σκιρτᾷ ἡ ψυχὴ ἀπὸ ἀγαλλίαση, γιατί «ὁ λαὸς ὁ καθημένοσ ἐν σκότει εἶδε φῶσ μέγα». Δὲν ζοῦμε πιά «ἐν χώρᾳ καὶ σκιᾷ θανάτου». Πορευόμεθα μὲ τὸ ὁδηγητικὸ ἀστέρι τῆς πίστεως πού καταυγάζει τὴ ζωὴ μας. Τὰ Χριστούγεννα εἶναι ἡ ἀρχὴ τοῦ τέλους. Ἡ ἀρχὴ τῆς χαρᾶς μας πού προμηνᾷ τὸ τέλος τῆς καταδίκης μας, γιατί «παιδίον ἐγεννήθη ἡμῖν, υἱὸς καὶ ἐδόθη ἡμῖν, οὗ ἡ ἀρχὴ ἐγεννήθη ἐπὶ τοῦ ὄμου αὐτοῦ, καὶ καλεῖται τὸ ὄνομα αὐτοῦ μεγάλης βουλῆς ἄγγελος, θαυμαστὸς σύμβουλος, Θεὸς ἰσχυρὸς, ἐξουσιαστὴς, ἄρχων εἰρήνης, πατὴρ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος» (Ἡσαΐου θ' 6).

Τὰ Χριστούγεννα δὲν εἶναι παλιές, τρυφερές παιδικές ἀναμνήσεις. Εἶναι «τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου», κατὰ τὸ ὅποιο «ἐξάπεστελεν ὁ Θεὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ... ἵνα τὴν υἰοθεσίαν ἀπολάβωμεν» (Γαλάτ. δ' 4-5). Δὲν ζοῦμε πιά μὲ τὴν ἐλπίδα τῆς προσδοκίας. Ζοῦμε τὴν ἐκπλήρωση τῆς προσδοκίας μας. Τὰ Χριστούγεννα δὲν εἶναι παρελθόν. Εἶναι παρὸν καὶ εἶναι μέλλον. Γιατί ὁ Χριστὸς καὶ σήμερα ζῆ ἀνάμεσά μας. Ἡ γέννησή Του εἶναι ἐγγύηση γιὰ τὴν ἐκπλήρωση ὅλων τῶν θεϊκῶν ὑποσχέσεων. Δὲν εἶναι ἓνα ἀδύνατο νήπιο στὴ φάτνη. Εἶναι ὁ παντοδύναμος Θεός, πού ἦλθε γιὰ νὰ μὲν ἀδιάκοπα κοντά μας Σωτῆρας καὶ

Λυτρωτῆς μας.

Χριστούγεννα! Στέκεται ἡ ψυχὴ μὲ δέος μπροστὰ στὴ θεϊκὴ ἐπίσκεψη, τὴν πιὸ μεγάλη πού δέχτηκε ποτὲ ὁ κόσμος. Εἶναι ἡ ἑορτὴ τῆς ἀπειρης ἀγάπης κατὰ τὴν ὁποία ὁ οὐράνιος Ἐπισκέπτης «τοῖς ἀνθρώποις συναναστράφη». «Διὰ σπλάγγνα ἐλέους Θεοῦ ἡμῶν, ἐν οἷς ἐπεσκέψατο ἡμᾶς ἀνατολὴ ἐξ ὕψους... τοῦ κατευθῆναι τοὺς πόδας ἡμῶν εἰς ὁδὸν εἰρήνης» (Λουκ. 78-79).

Τὸ ἐρώτημα εἶναι ἂν ὁ Χριστὸς εἶναι καὶ δικός μας καλεσμένος. Ἄν Τὸν θέλουμε ὄχι ἀπλὸν ἐπισκέπτη, ἀλλὰ μόνιμο ἐνοικο τῆς καρδιάς μας. Ἄν ἔχουμε ἐτοιμάσει τὴν καρδιά μας φιλόξενη φάτνη, γιὰ νὰ Τὸν δεχθῆ. Τότε ἡ γέννησή Του θὰ εἶναι ἡ ἀναγέννησή μας.

Οἱ φάτνες καὶ τὰ χριστουγεννιάτικα δένδρα περνοῦν, τὰ λαμπιόνια σβήνουν, τὰ γλυκίσματα τελειώνουν, οἱ ποιμένες γυρίζουν στὴ στάνη τους, οἱ μάγοι «δι' ἄλλης ὁδοῦ ἀναχωροῦν εἰς τὴν χώραν των», οἱ ἄγγελοι «ἀπέρχονται εἰς τὸν οὐρανόν» ἀλλ' «ὁ τεχθεὶς βασιλεὺς» τῶν ψυχῶν μας, ὁ ἐνανθρωπήσας Θεός, μένει γιὰ πάντα κοντά μας «πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος». Ἔτσι τὰ Χριστούγεννα δὲν περνοῦν. Διαρκοῦν γιὰ πολλὲς ἡμέρες, γιὰ ὅλο τὸ χρόνο, γιὰ ὅλα τὰ χρόνια τῆς ζωῆς μας. Γιατί μέσα στὴν καρδιά μας κατοικεῖ τὸ θεῖο Βρέφος, ὁ σαρκωθεὶς Θεός, ὁ Σωτῆρας καὶ Λυτρωτῆς μας.

Γ. Β. Μ.

« ΑΚΤΙΝΕΣ »

60 ΧΡΟΝΙΑ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΜΑΡΤΥΡΙΑ

Με τὸ παρὸν τεύχος συμπληρώνονται ἐξήντα χρόνια ἀνελλιπούς κυκλοφορίας τῶν « Ἀκτίνων ». Ἐξήντα χρόνια! Σὲ δύο γενεές μέχρι σήμερα ἀπευθύνθηκε τὸ μήνυμα τῶν « Ἀκτίνων », γιὰ νὰ τονίσει δύο βασικὲς ἀλήθειες: ὅτι α) « Τόσον στὶς φυσικὲς καὶ βιολογικὲς, ὅσον καὶ στὶς λοιπὲς ἐπιστῆμες, ἡ πρόοδος τῆς συγχρόνου ἔρευνας κατέδειξε, ὅτι ἡ προσπάθεια νὰ φανεῖ ἡ ἐπιστῆμη ὅτι διαψεύδει τὴν Χριστιανικὴ Πίστη δὲν ἔχει κανένα ἐπιστημονικὸ ἔρεισμα. Κανεὶς δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἀναμιγνύει τὴν ἐπιστῆμη στὸ πεδίο ὅπου τίθενται τὰ μεγάλα μεταφυσικὰ προβλήματα καὶ νὰ χρησιμοποιεῖ τὸ ὄνομα καὶ τὸ κύρος τῆς ἐπιστῆμης, γιὰ νὰ στηρίξει πολεμικὴ ἐναντίον τῆς Χριστιανικῆς Πίστεως καὶ β) Ἡ σειρά τῶν ἀποτυχιῶν καὶ ἀπογοητεύσεων πὺν χαρακτηρίζει τοὺς νεώτερους χρόνους ἔκανε φανερὸ ὅτι ἡ ἐκπλήρωση τοῦ ἐπιτακτικοῦ αἰτήματος γιὰ μία πλήρη ἀνασυγκρότηση κοινωνικὴ καὶ οικονομικὴ, γιὰ τὴν ἐπικράτηση τοῦ δικαίου, τῆς ἠθικῆς καὶ τῶν ἀρχῶν τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης, τότε μόνον εἶναι δυνατὴ, ὅταν ἡ ζωὴ τῶν ἀτόμων καὶ ἡ ζωὴ τῶν κοινωνιῶν διαποτισθεῖ ἀπὸ τὴν Πίστη ἐπὶ τῆς ὁποίας οἰκοδομεῖται ὁ Χριστιανισμὸς, ὅταν ἡ ἠθικὴ ἐπιταγὴ, στηριζομένη στὴν Πίστη αὐτὴν, λάβει στὴν ψυχὴ τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου τὴν πρέπουσα δύναμη ἐπιβολῆς ».

Ἡ διακήρυξη αὐτῶν τῶν ἀληθειῶν

ἀποτέλεσε τὸ βασικὸ περιεχόμενον τῶν ἐξήντα τόμων τῶν « Ἀκτίνων », στοὺς ὁποίους ὁμως ὁ ἀναγνώστης θὰ βρεῖ θέματα τὰ ὁποῖα ἀφοροῦν στὴν πρόοδο πὺν ἐπετέλεσε ὁ πολιτισμὸς στὰ χρόνια αὐτὰ στὴν ἐπιστῆμη, στὰ γράμματα, στὶς τέχνες, ἀλλὰ καὶ ἄρθρα στὰ ὁποῖα ἐκτίθενται οἱ ἀνησυχίες γιὰ τὴν πνευματικὴ κρίση τῶν καιρῶν, προῖον τῆς συνεχιζόμενης ἀποστασίας ἀπὸ τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ.

Ἐπίσης οἱ ἐξήντα αὐτοὶ τόμοι περιέχουν καὶ θέματα ἱστορικὰ πὺν ἀφοροῦν καὶ στὴν ἱστορία τοῦ τόπου ἀλλὰ καὶ γενικότερα καὶ τῶν ἄλλων λαῶν, προκειμένου νὰ καταδειχθεῖ μέσα ἀπὸ τὴν ἱστορικὴ ἐξέλιξη καὶ ἀπὸ τίς μορφές, πὺν συνετέλεσαν σὲ αὐτὴν, ἀφ' ἑνὸς ἡ δύναμη τῆς Πίστεως στὴν οἰκοδόμησιν τοῦ πολιτισμοῦ καὶ ἀφ' ἑτέρου οἱ καταστρεπτικὲς συνέπειες ἀπὸ τὴν ἄρνησιν τῆς Πίστεως αὐτῆς.

Μὲ ἄλλα λόγια ἡ ὕλη τῶν « Ἀκτίνων » τῶν ἐξήντα τόμων περιέχει μία πρωτοφανῆ ποικιλία θεμάτων καὶ πολυμέρεια στὴν ἐξέτασιν τῆς πορείας, τὴν ὁποία ἔχει κάνει ἡ διαμόρφωση τοῦ πνευματικοῦ μας πολιτισμοῦ κατὰ τὴν χρονικὴ αὐτὴν περίοδο. Καὶ ὁ ἀναγνώστης τοῦ Περιδικοῦ μας ἦταν καὶ εἶναι συνοδοιπόρος στὴν πορεία τὴν ὁποία ἐπιτελεῖ ὁ πολιτισμὸς, γιὰ νὰ εἶναι ἀληθινὰ πνευματικὸς πολιτισμὸς.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Κ. ΣΤΑΘΑΚΗΣ

ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΒΙΩΣΗ ΚΑΙ ΥΓΕΙΑ

«Όσο πιδὸ πολὺ στρέφουμε τὸ βλέμμα μας πρὸς τὸν Οὐρανόν, τόσο καλύτερη συμπεριφορὰ ἔχουμε, ἄρα τόσο λιγότερη νόσση ἔχουμε».

A. ΤΣΙΠΙΝΤΑΝΗΣ

Κάθε ἄνθρωπος, καὶ σὲ ὅλη του τὴ ζωὴ, ἀντιμετωπίζει τὶς ἔννοιες ὑγεία καὶ θρησκεία. Ἀνάλογα μὲ τὴ στάση ποὺ θὰ κρατήσει ἀπέναντί τους -θετικά ἢ ἀρνητικὰ- ἔξαρτᾶται τὸ κατὰ πόσον ἡ ζωὴ του θὰ εἶναι εὐχάριστη ἢ δυσάρεστη.

Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι γνωρίζουν τὴν ἀξία τῆς ὑγείας καί, ἀσφαλῶς, ὅλοι ἐνδιαφέρονται γιὰ ὃ,τι ἔχει σχέση μὲ τὴν ὑγεία. Λίγοι ὅμως εἶναι ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι μποροῦν νὰ συνειδητοποιήσουν τὴ σημασία ποὺ ἔχει ἡ θρησκευτικὴ βίωση γιὰ τὴν καλὴ ποιότητα τῆς ὑγείας. Καὶ εἶναι ἀκόμη λιγότεροι αὐτοί, ποὺ μποροῦν νὰ ἀναλογιστοῦν τὸ γεγονὸς τῆς ἐξαπλώσεως ἀσθενειῶν ἀπὸ τὴ βίωση μὴς «*νέας ἠθικῆς*», καὶ ὅτι «*τὰ νοσοκομεῖα πληθαίνουν ἀπὸ τὴν ἀμαρτία*», ὅπως γράφει ὁ καθηγητὴς Π. Τούτουζας.

Ζοῦμε σὲ ἐποχὴ μὲ πολλὰς ἰδεολογίες καὶ ροπὲς σκέψεως. Βλέπουμε, ἀκοῦμε καὶ διαβάζουμε πολλὰ καὶ ἀλληλοσυγκρουόμενα, γύρω ἀπὸ τὸ θέμα τῆς ὑγείας, γι' αὐτὸ καὶ ἀναζητοῦμε μιὰ ὑπεύθυνη ἀπάντηση στὶς ἀπορίες καὶ τὰ ἐρωτηματικά, ποὺ δημιουργεῖ ἡ σύγχυση τῆς ποικίλης «πληροφόρησης».

Τὸ σωστὸ ἀπαντητικὸ λόγος, γιὰ κάθε ἀπορία, ἐρχεται νὰ δώσει, κυρίως, ὁ γιὰ τὸν, «*ὁ δάσκαλος ἀρρώστων, οἰκογένειας, Πολιτείας*» (Σ. Δοξιάδης), μαζί μὲ τὸ γιὰ τὸν, βεβαίως, καὶ οἱ ἄλλοι ἀρμόδιοι ἀπὸ τοὺς κλάδους τῶν Ἐπιστημῶν Ὑγείας.

Σήμερα ἀκούγεται, σχεδὸν καταπιεστικά, ἡ ἀναγκαιότητα γιὰ «Ἀγωγή Ὑγείας», σὲ ἐπίπεδο ἀτόμου, κοινότητος καὶ κοινωνικοῦ συνόλου. Πρέπει, συνεχῶς, νὰ μιλοῦμε γιὰ τὴν ὑγεία, πρέπει, συνεχῶς, νὰ ἐνεργοῦμε γιὰ τὴν ὑγεία. «*Αὐτὸς ποὺ φροντίζει τὴν ὑγεία, φροντίζει τὴ ζωὴν*», δίδαξε ὁ Ἰπποκράτης. Ἡ Ἀγωγή Ὑγείας σχεδιάζεται μὲ στόχους βιοφυσικούς, ψυχοπνευματικούς, ἠθικοκοινωνικούς, ἐφ' ὅσον ὁ ἄνθρωπος εἶναι ὄντοτητα βιοψυχοκοινωνικὴ καὶ πνευματικὴ. Γιὰ «*ἀνθρώπινον ὄλον*», ἔκανε λόγο ὁ Ἰπποκράτης, γιὰ Πρόσωπον, «*ἐμψυχη εἰκόνα Θεοῦ*», κάνει λόγο ἡ χριστιανικὴ διδασκαλία. «*Ἡ Ἰατρικὴ ἔχει εὐεργετικὴ ἐπίδραση στὴν πορεία τῆς ὑγείας τοῦ ἀνθρώπου, ὅταν ἀπευθύνεται καὶ στὴ σωματικὴ καὶ στὴν ψυχικὴ σφαῖρα του*», γράφει ὁ καθηγητὴς Δ. Σιδερῆς.

Πρὶν προχωρήσουμε στὴ λεπτομερῆ ἀναπτυξὴ τοῦ θέματος, κρίνεται σκόπιμη ἡ ἀναφορὰ σὲ κάποιες βασικὰς ἀρχὲς-ἀξιώματα, γύρω ἀπὸ τοὺς ὅρους ὑγεία καὶ θρησκευτικὴ βίωση (Ἀκτίνες, 48: 101, 1985 καὶ Ἀκτίνες, 55: 1, 1992).

Ἡ ὑγεία, σύμφωνα μὲ τὴν Παγκόσμια Ὁργάνωση Ὑγείας (1948), ὀρίζεται «*ὡς κατάστασις πλήρους σωματικῆς, ψυχικῆς καὶ κοινωνικῆς εὐεξίας*».

Ἡ ὑγεία εἶναι πολυτιμότερο ἀγαθὸ τοῦ ἀνθρώπου, ἔχει σχέση μὲ τὴν παιδεία του. Τὰ δύο αὐτὰ ἀγαθὰ τοῦ ἀνθρώπου ὁλοκλη-

ρώνουν την ύπαρξή του και τὸν κάνουν νὰ νιώθει εὐτυχισμένος.

Τὴν ὑγεία δὲν τὴν ἔχουμε, πάντοτε, ὡς δῶρο Θεοῦ, ἢ ἀπόκτησή της ἐξαρτᾶται καὶ ἀπὸ τὴν προσωπικὴ μας συμβολή. Ἡ ὑγεία δὲν εἶναι κάτι ποῦ οἱ ἄνθρωποι παίρνουν, εἶναι κάτι ποῦ οἱ ἄνθρωποι κάνουν, λέει ὁ Ivan Illich. Δηλαδή δὲν εἶναι ἔτοιμο ρούχο, "prêt à porter" στὰ μέτρα τοῦ καθενός. Ἡ ὑγεία σχετίζεται, ἀπόλυτα, μὲ τὴν ὅλη συμπεριφορὰ τῆς ζωῆς τοῦ ἀτόμου, καὶ ἢ ὁποῖα συμπεριφορὰ πηγάζει, ἀσφαλῶς, ἀπὸ τὴ «φιλοσοφία» καὶ τὰ «πιστεύω» του.

Ἡ ἀτομικὴ ὑγεία ἔχει ἀντανάκλαση στὴν ὑγεία τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου, γι' αὐτὸ ἢ ἀδιαφορία τοῦ ἀτόμου πρὸς τὴν ὑγεία του εἶναι ἐκδήλωση ἀ ν τ ι κ ο ι ν ω ν ι κ ῆ ς σ υ μ π ε ρ ι φ ο ρ ᾶ ς. Ἐξ ἄλλου, ἢ μέρμνα τοῦ ἀνθρώπου γιὰ τὴν ὑγεία του εἶναι ἀπὸ τὶς πιὸ παλιὲς ἐνασχολήσεις του.

"Ὅσον ἀφορᾶ στὸν ὄρο θρησκευτικὴ βίωση, δὲν ἐννοοῦμε τὸν ἀπλό, ἐπιφανειακὸ σύνδεσμο τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὴν Ἐκκλησία, οὔτε τὴν «κρούστα» τῶν ἐξωτερικῶν τύπων τῆς πίστεως καὶ τῆς λατρείας μὲ τὴν *«ἀποδοχὴ καὶ ἐφαρμογὴ τύπων καὶ ἐθίμων ἀπὸ τὶς περασμένες γενιές»*. Καὶ προπαντὸς θρησκευτικὴ βίωση δὲν εἶναι *«ἢ ἀρρωστη μυστικοπάθεια καὶ ἢ ἀκαρπὴ θρησκευτικότη-
τα»*.

Γνήσια θρησκευτικὴ βίωση σημαίνει, κυρίως, *«πίστιν ζῶσαν»* καὶ *«χρησιν τῆς εὐσεβείας»* μὲ συνεπῆ χριστοκεντρικὴ ζωή. Σημαίνει πίστη ὡς *«βιολογικὴ»* ἀνάγκη ἐλαφῆς τοῦ ἀνθρώπου μὲ κάτι τὸ ἀνώτερο, σημαίνει *«προσωπικὴ ζωὴ πάντοτε νέα, μὲ τὴν ἐμπειρία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος στὸ παρόν»* (ἐπίσκοπος Κάλλιστος Wear). Ἀληθινὴ θρησκευτικὴ βίωση εἶναι *τρόπος ζωῆς, «ποῦ ἐκδηλώνεται μὲ τὴν ἐσωτερικὴ εἰρήνη, μὲ τὴν ἐκφραση τῆς δικαιοσύνης, μὲ τὴν λαμπρότητα τῆς ἀγνότητος, μὲ τὴν συνεχῆ κινητοποίηση πνευματικῶν δυνάμεων καὶ τὴ συνεχῆ ἀσκησιὴ γιὰ τὴν τελειότητα»* (Α. Τσαριντάνης).

Στὸν ἐσωτερικὸ σύνδεσμο τῶν ἐννοιῶν

τῆς «ὑγείας» καὶ τῆς «θρησκευτικῆς βίωσης», συναντῶνται ἐπιστημονικὴ γνώση καὶ λόγος τοῦ Θεοῦ, ἐναρμονίζονται ἱατρικὴ ἀποψη καὶ χριστιανικὴ πίστη.

Στὴν καθημερινὴ πρακτικὴ τῆς ζωῆς βλέπουμε ὅτι, παρὰ τὰ ἐπιστημονικῶς κρατοῦντα, οἱ περισσότεροὶ ἐξακολουθοῦν νὰ ἀμφισβητοῦν τὴν ἀξία τοῦ πνευματικοῦ παράγοντος καὶ τοῦ θρησκευτικοῦ φρονήματος, ὡς βασικῶν συντελεστῶν στὴν καθόλου ὑγεία τους. Διατυπώνεται μάλιστα ἢ ἀποψη, ὅτι ἢ «πνευματικὴ ζωὴ» τοῦ ἀτόμου δὲν συμβιδιάζεται μὲ τὴ «φυσιολογία» καὶ μὲ τὶς «βιολογικές» του ἀπαιτήσεις, πιθανῶς δὲ μιὰ τέτοια ζωὴ νὰ... παρεμποδίζει τὴ φυσικὴ του ἐξέλιξη. Ἐχει ὑποστηριχθεῖ, ἐπίσης, (εὐτυχῶς ὅμως ἀπὸ ἐλάχιστους), ὅτι ἢ θρησκευτικὴ βίωση εἶναι *«τὶς πιὸ πολλές φορές ἐκφραση ψυχοπνευματικῆς κρίσεως»*.

"Ἄς δοῦμε, λοιπόν, ποῖα εἶναι ἢ ἀ λ ῆ θ ε ι α, μέσα ἀπὸ τὶς θέσεις τῶν Ἐπιστημῶν Ἑγείας, καθὼς καὶ μέσα ἀπὸ τὴν ἴδια τὴ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων.

"Ὅπως ἀναφέρθηκε προηγουμένως, σημαντικὸ μέρος τῆς ἱατρικῆς δραστηριότητος ἀφιερώνεται στὴν Ἀγωγή Ἑγείας. Στόχος αὐτῆς τῆς ὑγειονομικῆς διαφωτίσεως-ἐνημερώσεως εἶναι τὸ π ὶ ς οἱ ἄνθρωποι θὰ μάθουν σὲ ἕνα ὑγιεινὸ «τρόπο ζωῆς» (lifestyle) καὶ π ὶ ς θὰ συμμορφωθοῦν, ἀπόλυτα, μὲ αὐτόν, ὥστε ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ βελτιώνουν καὶ νὰ προάγουν τὴν ὑγεία, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ προλαβαίνουν ἀρρώστειες, ποῦ ἐξοντῶνουν ὅλο καὶ περισσότερα ἄτομα νέας ἡλικίας. Ἡ Ἱατρικὴ ἐπισημαίνει, ὅτι ὁ τρόπος ζωῆς κάθε ἀτόμου σχετίζεται μὲ τὸ δείκτη τῆς ὑγείας του.

Ἀρρώστειες οἱ ὁποῖες στὴν ἐποχὴ μας θεορίζουν, κυριολεκτικὰ, καὶ οἱ ὁποῖες θεωροῦνται ἀπὸ τοὺς ἐπιστήμονες *«ὡς συνέπεια τῆς μὴ σωστῆς καὶ θρησκευτικῆς ζωῆς»* (Κοινωνικὲς Τομέες, Φεβρ. 1997), εἶναι κυρίως: ἀγγειοσκληρυντικὲς καρδιοπάθειες καὶ ἐγκεφαλοπάθειες, καρκίνος, σεξουαλικῶς μεταδιδόμενα νοσήματα (ποῦ ὅλο καὶ νεώτε-

ρα προστίθενται), τοξικομανίες, ψυχοπάθειες, νευρώσεις.

Στη μη σωστή συμπεριφορά του ανθρώπου, επίσης, αποδίδονται οι απώλειες ζωής και οι σωματικές αναπηρίες από τον «πολιτισμό του τροχού». Η Ελλάδα, δυστυχώς, είναι πρώτη, παγκοσμίως, σε νεκρούς από τροχαία, με αυξανόμενο ρυθμό (64% κατά την περίοδο 1980-1993), ενώ σε όλα τα κράτη ο ρυθμός ελαττώνεται (Οικονομικός Ταχυδρόμος, Σεπτ. 1995). Η υπερβολική χρήση αλκοόλης, ή μη τήρηση κανόνων οδηγείσεως και μέτρων ασφαλείας, ή νοοτροπία μη άποδοχής κάποιων οδηγιών του κώδικα κυκλοφορίας, έχουν σχέση με τα τροχαία στη Χώρα μας (Ιατρική, 57: 156, 1990).

Η Αγωγή Υγείας απευθύνεται σε όλες τις ηλικίες και στα δύο φύλα, προβλέπει δε συστάσεις απαραίτητες για κάθε εκδήλωση της ζωής: διατροφή, αναπαραγωγή, εργασία, ανάπαυση, ψυχαγωγία, διαπροσωπικές σχέσεις γενικές και διαφυλικές, συναισθηματικές λειτουργίες, κ.ά. Από τη σωστή τήρηση των οδηγιών της Υγιεινής εξαρτάται και ο βαθμός της υγείας, ατομικής, κοινωνικής, δημόσιας.

Για την καλύτερη υγεία επισημαίνεται, ιδιαιτέρως, η ηθική πειθαρχία του ατόμου. Άποψη αρχαιότατη, αλλά και θέση της σύγχρονης Ιατρικής. Αξίζει να αναφερθούν τα λόγια του Δημοκρίτου: «Οί άνθρωποι από έλλειψη εγκράτειας, κάνοντας τα αντίθετα, με τις επιθυμίες τους γίνονται μόνοι τους προδότες της υγείας τους». Έχει την αίσθηση κανείς, ότι τα λέει για το σημερινό άνθρωπο!...

Η Αγωγή Υγείας, γενικώς, πρέπει να αρχίζει ...από την κούνια. Έτσι και μόνο μπορεί να θεμελιωθεί γερά και να αντέξει ισόδια. Από μικρός πρέπει ο άνθρωπος να μάθει σε «κανόνες», να μάθει ότι η υγεία έχει νόμους φυσικοχημικούς, ψυχοπνευματικούς, ηθικοκοινωνικούς. Στο Σχολείο πρέπει να έμπει τις βασικές αρχές, ότι «ο άνθρωπος είναι οντότητα που έχει πνεύμα

και ψυχή, ότι πρέπει να συμπεριφέρεται ανθρώπινα και να προσπαθεί να δημιουργήσει ένα καλύτερο κόσμο» (Σ. Δοξιάδης). Αυτές οι αρχές ισχύουν και για τους ενήλικες, «άει διδασκομένους», οι οποίοι μπορούν να έμβασθουν ακόμη περισσότερο, προκειμένου να έχουν σωστό, υγιεινό τρόπο ζωής. Κι αν ακόμη είχαν αποκτήσει άθυγινα «χούγια», όφειλουν να τροποποιήσουν τη συμπεριφορά τους, αποκτώντας νέες, ευεργετικές συνήθειες για το καλό της υγείας τους και για παράδειγμα προς τους νεωτέρους.

Όλα όσα προτείνονται από την Ιατρική, για μιá καλύτερη υγεία και τις εύμενεις προεκτάσεις της, ταιριάζουν, άπολύτως, με εκείνα τα όποια διδάσκει ή χριστιανική βιοθεωρία για τον άνθρωπο. Το «φέρομο» του ανθρώπου, ο οποίοςς ξυπνάει το πρωί με τη σκέψη στον Θεό και πλαγιάζει το βράδυ επικοινωνώντας μαζί Του, αυτό το φέρομο είναι το «κλειδί» για ένα σωστό τρόπο ζωής, για μιá υγεία ποιότητας και πληρότητας. Όταν «το πνεύμα βασιλεύει στο σώμα» γίνεται αυθεντική αναγεννητική δύναμη του ανθρώπου, σε όλες τις λειτουργίες του. Η ψυχική ήρεμία και η έσωτερική πνευματική ισορροπία στοιχειά τα όποια προσφέρει η θρησκευτική βίωση, αποτελούν σημαντικούς παράγοντες της υγείας. Αντίθετα, η αγωνία και η άπορροθύμηση του σύγχρονου ανθρώπου, απότοκα και «της όσημέραι άπαμβλύνσεως του θρησκευτικού αίσθήματος» (καθηγητής Ε. Βορίδης), ευθύνονται για την κακή κατάσταση της υγείας του.

Δέν υπάρχει καμιά άμφιβολία για το ότι οι άνθρωποι οι όποιοι ζοϋν «κατά Θεόν», συνειδητά, ειλικρινά και ισόρροπα (όχι αυτοί που ζοϋν «με το ένα πόδι στο νευρωτικό ψυχικό τους κόσμο και με το άλλο στη σανίδα σωτηρίας που λέγεται Έκκλησία»), δηλαδή, με άλλα λόγια, οι άνθρωποι οι όποιοι έχουν «θρησκευτική ζωή» με επίγνωση, λογικά και έλεύθερα (όχι αυτοί που

έχουν τη θρησκευτικότητα τους ως «μηχανισμό άμυνας ή διαφυγής»), αυτοί οι άνθρωποι μπορούν εύκολότερα να αποφεύγουν κακές, άθυγιεινές συνήθειες, πάθη και έλαττώματα, τα όποια καταστρέφουν σώμα και ψυχή. Με τον έγκρατη τρόπο της ζωής τους πετυχαίνουν καλύτερη υγεία, μεγαλύτερη πρόληψη άρρώστιας. Ο λόγος του Θεού, για τη σχέση πειθαρχημένης ζωής προς καλύτερη υγεία και μικρότερη νόσηση, ήταν καθοριστικός πριν από τα δεδομένα της σύγχρονης Ύγιεινης, Προληπτικής και Κοινωνικής Ιατρικής.

Η υγεία είναι «κάτι περισσότερο από την άπουσία της νόσου ή της σωματικής αναπηρίας» (Α. Carrel) και «διατελεί σε στενότερη συνάφεια με τα αληθινά αγαθά του ανθρώπου, την ψυχή και το πνεύμα». Η θρησκευτικότητα, από την άλλη πλευρά, καθώς άποτελεί λειτουργικό στοιχείο της ζωής, μιá δεύτερη φύση του ανθρώπου-πρωτόγονου και έξελιγμένου- βοηθάει ουσιαστικά στο να δημιουργηθούν, τα άτομα, όλες τις θεωρητικές και πρακτικές προϋποθέσει προσασίας και συνεχούς βελτιώσεως της υγείας.

Η θρησκευτική βίωση -ένας τρόπος ζωής που θέλει να κρατάει έπαφή με το πνεύμα- είναι σημαντικός συντελεστής της υγείας. Ο ισόρροπος και άρμονικός ψυχοπνευματικός κόσμος, τον όποιο διαθέτει, περισσότερο, ό άνθρωπος της Έκκλησίας, είναι ένας ευεργετικός παράγων σε όλη τη ζωή του. Ο Θεός, αναγωνίζοντας την υγεία «βέλτιον παντός χρυσίου», προσφέρει και τις δυνατότητες διατηρήσεώς της: Έπιστήμη, γιατρούς, πνευματικά μέσα.

Τά τελευταία χρόνια, στις ΗΠΑ, ή Ίατρική καταπιάνεται, όλο και πεισοότερο, με ψυχοπνευματικά θέματα. Άμερικανοί γιατροί κάνουν λόγο για τη δύναμη της **προσευχής** στην ίαση της άρρώστιας και για το ότι ή **πίστη** είναι ό μεγαλύτερος βοηθός των γιατρών στη διαδικασία άποθεραπειάς των άσθενών. Ο καθηγητής Η. Ben-

son, στη Βοστώνη, δήλωσε πρόσφατα: «*σήμερα πολλοί γιατροί αρχίζουν να πιστεύουν, πώς ή πίστη μπορεί να έχει βαθειά έπιρροή στην υγεία και την καλή διάθεση του άτόμου*».

Άπό έλληνικής πλευράς αναφέρονται, σχετικώς, οι καθηγητάι Κ. Σιώκος και Σ. Μαρκέτος: «*Άκόμη και σήμερα, παρά τις σημαντικές προόδους της ιατρικής έπιστήμης, δέν μπορούμε να άρνηθοίμε την ευεργετική επίδραση της πίστεως του άσθενούς στην Παναγία της Τήνου ή την Παναγία της Λούρδης στη Γαλλία*».

Επίσης ό καθηγητής Π. Τούτουζας σε πρόσφατο άρθρο του (1996) γράφει: «*Είναι δύσκολο, αν όχι άδύνατο, να θεωρείται ή ιατρική πράξη και ό γιατρός κάτι ξεχωριστό από την Έκκλησία. Ο Ίπποκράτης έθεσε τις βάσεις της έπιστημονικής ιατρικής, αλλά στα πλαίσια του ναού*».

Είναι πανάρχαιο, αλλά και πολύ σύγχρονο το «*ιατρικό πιστεύω*», για την επίδραση που έχει ό θρησκευτικός-πνευματικός παράγων πάνω στην υγεία του ανθρώπου. Ο Πυθαγόρας πίστευε ότι «*υγεία και ζωή έξαρτώνται εκ των θεών*» και ό Ίπποκράτης έλεγε: «*τά γούν μέγιστα των άμαρτημάτων και άνοσιώτατα, τό θεϊόν εστι τό καθαίρον και άγνίζον*», λόγια που θυμίζουν Πατερικά κείμενα της Έκκλησίας.

Άκόμη και ό γνωστός πολέμιος της θρησκείας S. Freud, όμολόγησε σε γράμμα του προς ένα προτεστάντη κληρικό: «*Είσοθε εύτυχής που οδηγείτε τους ανθρώπους στον Θεό, ή εύσέβεια καταπνίγει τις νευρώσεις*».

Σύμφωνα δέ, με μιá τελευταία άμερικανική έρευνα, που έκαναν 269 γιατροί, τό 99% αυτών που ρωτήθηκαν ύποστήριξε, **ότι ή θρησκεία κάνει τον κόσμο υγιέστερο**.

Έξετάζοντας, τώρα, την επίδραση που έχει μιá «άποπνευματωμένη» ζωή πάνω στην υγεία, παρατηρούμε τά εξής: Άνέκαθεν, αλλά πιό έντυπωσιακά στις μέρες μας,

ἐπαληθεύεται τὸ Ἄγιογραφικὸ ρητό: «Ὁ ἁμαρτάνων ἔναντι τοῦ ποιήσαντος αὐτόν, ἐμπέσοι εἰς χεῖρας ἰατροῦ» (Σοφ. Σειράχ, λη' 15). Στὸ περιβάλλον μέσα στὸ ὁποῖο ζοῦμε, διαπιστώνουμε οἱ ἴδιοι ἐμεῖς, ἀλλὰ καὶ πληροφοροῦμαστε, κάθε τόσο, ἀπὸ τὸν ἑλληνικὸ καὶ ξένο τύπο -ιατρικὸ καὶ μὴ- γιὰ ἀρρώστιες καὶ νοσηρὲς καταστάσεις, πού ἔχουν ἄμεση σχέση μὲ τὴν ἄρνηση τῶν ἠθικῶν ἀξιών τῆς ζωῆς, πού ἔχουν σχέση μὲ ἓνα φανερὰ ἁμαρτωλὸ τρόπο ζωῆς.

Γιὰ τοῦ λόγου τὸ ἀληθές, ἀξίζει νὰ ἀναφερθοῦν μερικά, πολὺ ὅμως τυπικά, παραδείγματα «*βίου καὶ πολιτείας*» τοῦ μοντέρνου ἀνθρώπου, μὲ τίς συνέπειές τους.

1. Ἡ ἀχαλίνωτη καὶ διαστροφικὴ χρῆση τῆς γενετήσιας ζωῆς (σήμερα τὴν λέμε ἀπλῶς... «σεξουαλικὴ παρέκκλιση») ἀναγνωρίζονται, παγκοσμίως, ὡς ἡ κυρία αἰτία τῆς «*μάστιγας τοῦ αἰῶνα*», τοῦ γνωστοῦ, ἰατρικῶς, ὡς «*συνδρόμου ἐπίκτητης ἀνοσοανεπάρκειας*» (*Acquired Immunological Deficiency Syndrome - AIDS*). Τὸ Εἶτζ, πού ἀποτελεῖ τὴ μεγαλύτερη, ὡς τώρα, κρίση ὑγείας πού γνώρισε ἡ ἀνθρωπότητα, «*εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς κατάρρευσης τῶν ἠθικῶν ἀξιών*» ἔγραψε ὁ γνωστὸς δημοσιογράφος καὶ συγγραφέας P.J. Buchanan στὴ "Gazette Telegraph" (κοινωνικὲς Τομέες, Ἰαν. 1992). Σχεδόν, ὅλα τὰ θύματα τοῦ Εἶτζ εἶναι τὰ ἴδια ὑπεύθυνα γιὰ τὴν κατάστασή τους, ἀφοῦ ὑπῆρξαν ἔρμαια τοῦ ἐνστίκτου, ἐθελοντὲς τῆς «σεξουαλικῆς ἐπανάστασης»! Καὶ ἐὰν δὲν ἀλλάξει ἡ νοοτροπία τῶν ἀνθρώπων, ὡς πρὸς τὴν ἠθικὴ τῆς γενετήσιας ζωῆς τους (σίγουρα δὲν ἀρκοῦν τὰ «*προφυλακτικά*»), μέχρι τὸ ἔτος 2000 θὰ θρηνησοῦμε 40-50 (μερικοὶ μιλοῦν γιὰ 100) ἑκατομμύρια θύματα τοῦ AIDS.

2. Ἡ καλλιέργεια τῶν ἀνθρώπων τῆς ἐποχῆς μας μὲ τὴ φιλοσοφία τοῦ μηδενισμοῦ, μὲ τὴν ἔμφαση στὴν ἐπιτρεπτότητα τῶν πάντων, μὲ τὴ συστηματικὴ ὑποβάθμιση στὶς ἀξίες τῆς ζωῆς, μὲ τὴ συνεχῆ ἀμβλυνση τοῦ ἠθικοῦ αἰσθητηρίου, μὲ τὴν ἄρνηση σχέσεως μὲ τὸν Θεὸ («*εἶδος θρη-*

σκείας» καὶ αὐτὴ ἡ ἀρνητικὴ στάση τοῦ ἀνθρώπου, κατὰ τὸν A. Camus), ὅλα αὐτὰ δὲν εἶναι ἄμοιρα τοῦ ψυχικοῦ κλονισμοῦ τῶν ἀνθρώπων, ἰδιαίτερα τῆς νεολαίας. Ἄποτέλεσμα αὐτῆς τῆς ἠθικῆς καὶ πνευματικῆς «ἐκπτώσεως» εἶναι τὸ φαινόμενο τῆς ἀπογοητεύσεως, τῆς καταθλίψεως, τῆς καταφυγῆς στὰ διάφορα «*εὐφραντικά*» (ἀλκοόλ, «*μαλακά*» καὶ «*σκληρά*» ναρκωτικά) καὶ τελικὰ στὸ θάνατο. Ἐνα φαινόμενο παγκόσμιο, πολὺ ὅμως ἀνησυχητικὸ γιὰ τὸν τόπο μας, γιὰ τὰ παιδιὰ καὶ τοὺς νέους μας, καθὼς παρουσιάζεται συνεχῶς αὐξανόμενο καὶ «*διούμενο*» ἀκόμη καὶ σὲ χώρους ἱερούς (Σχολεῖα, Στρατιωτικὲς Μονάδες). Καίγεται ἡ Ἑλλάδα στὴν «*κόλαση τοῦ ἔθιμο*» τῶν ναρκωτικῶν, διότι οἱ νέοι ἀρνοῦνται «*τὸν ἔθισμό*» σὲ μιὰ ζωὴ μὲ νόημα» (Γ. Βασιλείου).

3. Ἡ λαίμαργη καὶ ἀνεξέλεγκτη, ποιοτικὰ καὶ ποσοτικὰ, διατροφικὴ συμπεριφορὰ τοῦ σημερινοῦ ἀνθρώπου ὀδήγησε σὲ αὐξημένη νόσησή του. Στὴν Πατρίδα μας, μετὰ τὴ δεκαετία τοῦ '50, ἄρχισαν οἱ ἄνθρωποι νὰ τρῶνε ὅλα τὰ ξενόφερτα ἐδέσματα, ἀπορρίπτοντας τὴ λιτὴ παραδοσιακὴ, ὑγιεινὴ διατροφή τους (Μεσογειακὴ διαίτα). Ἀποξενώθηκαν, σιγά-σιγά, καὶ περιφρόνησαν τοὺς θρησκευτικοὺς κανόνες τῆς περιοδικῆς νηστείας, ἀπαιτώντας νὰ σιτίζονται «*πασχαλιάτικα*», σὲ καθημερινὴ βάση. Αὐτὴ ὅμως ἡ ἀλόγιστη διατροφικὴ συμπεριφορὰ δὲν ἄργησε νὰ φέρει τὰ δυσάρεστα ἀποτελέσματα. Στὰ τελευταῖα τριάντα χρόνια, αὐξήθηκαν στὸν τόπο μας οἱ καρδιοπάθειες, κατὰ 30%, καὶ ὁ καρκίνος κατὰ 15% (Ἀνακοίνωση στὸ Διεθνὲς Συνέδριο Κλινικῆς Διατροφῆς καὶ Ἐπιδημιολογίας Νοσημάτων Διατροφῆς, Κρήτη 1989).

Πιστεύω ὅτι δὲν χρειάζεται μεγαλύτερη ἐπιχειρηματολογία, προκειμένου νὰ ὑποστηρίξει κανεὶς, σοβαρὰ ὅτι ὑπάρχει μεγάλη σχέση τῆς ὑλοζωιστικῆς βιοτροπίας μὲ τὴ διαταραχὴ τῆς ὑγείας. Εἶχε δίκιο ὁ Ἀριστοφάνης ὅταν ἔγραφε στοὺς «*Ὀρνιθές*» του: «*Σαφ' ἴσθι ὡς ἄνθρωπος γε κακῶς*

πράττων ἀτεχνῶς οὐδείς υἱαίνει». Ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ἐπιβεβαιώνεται καὶ πάλι: «**Τὰ ὀψώνια τῆς ἁμαρτίας θάνατος**» (Ρωμ. στ' 23) καὶ ὄχι μόνο πνευματικός, ἀλλὰ καὶ βιολογικός, «*ὄχι μόνο ἀτόμων, ἀλλὰ καὶ ὀλοκλήρων φυλῶν καὶ ὀλοκλήρων λαῶν*» (Χ. Μαλεβίτσης). Ἄτομα ποὺ δὲν λογαριάζουν Θεό, πολὺ συχνὰ «*δοκιμάζουν στὴν ἴδια τους τὴ σάρκα τὴν ἀλήθεια τῆς παρουσίας, πὼς "ὅλα ἐδῶ πληρώνονται"*».

Ὅπου «*κορεσμός εὐημερίας*», ἐκεῖ καὶ συχνότερη ψυχοσωματικὴ νόσηση. Ὅπου εὐμάρεια, ἐκεῖ καὶ δυστυχία τῆς ἀνθρωπίνης υπάρξεως. Ὅπου ἀφθονη ἐπιστήμη καὶ τεχνολογία, ἐκεῖ καὶ περισσότερη ἀδυναμία ἀπαλλαγῆς τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὴν ποικίλη ἀρρώστια του. Γιατὶ αὐτὲς οἱ ἀντιθέσεις; Μήπως φταίει ἡ εὐμάρεια, ἡ ἀνοδος τοῦ βιοτικῶ ἐπιπέδου, ἡ ἐπιστημονικὴ πρόοδος, ἡ τεχνολογικὴ ἐξέλιξη; Κάθε ἄλλο. Φταίει, κύριως, τὸ ὅτι ὁ ἀνθρώπος ἀποτίμησε τὴ δική του ἀξία «*εὐτελῶς*», πιὸ φτηνὰ ἀπὸ τὴν ὑλικὴ δημιουργία, περιφρόνησε τὸ πνεῦμα, περιθωριοποίησε τὸν Θεό, γι' αὐτὸ καὶ πάσχει συχνότερα καὶ ἐντονώτερα.

Πρὶν κάμποσα χρόνια, ὁ μεγάλος ἰατροβιολόγος καὶ νομπελίστας Alexis Carrel εἶχε γράψει: «*Ὁ ἀνθρώπος θαμπωμένος ἀπὸ τὴν ὠριότητα τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῆς ἀνόργανης ὕλης, δὲν κατάλαβε πὼς τὸ σῶμα του καὶ ἡ συνείδησή του ἔχουν νόμους... καὶ πὼς δὲν μπορεῖ νὰ τοὺς παραβεῖ χωρὶς κινδύνους*». Ἀσφαλῶς ἡ ἀρρώστια δὲν συνδέεται, πάντοτε, μὲ τὴν ἁμαρτία (ὑπὸ τὴ στενὴ καὶ εὐρύτερη ἐννοια τῆς λέξεως), ἡ ὑ γ ε ἰ α ὅμως χωρὶς Θεὸ κινδυνεύει, σαφῶς, ἀπὸ διάφορους ἐχθρούς, οἱ ὅποιοι καταδοκοῦν διαρκῶς: προβλήματα ζωῆς, ἄγχος, ὑλοζωισμός, ἀπαιτητικὸ «ἐγώ» («φουσκωμένος ἐγωισμός») ψυχικὰ ζορίσματα (στρές), ταραγμένους «*ἐνδοκόσμος*».

Σὲ παγκόσμια κλίμακα, ἡ καθημερινὴ τραγικὴ πραγματικότητα ἀποδεικνύει, ὅτι ἡ ζωὴ χωρὶς πνεῦμα ὀδηγεῖ, σταθερὰ, σὲ ψυχοσωματικὸ καὶ κοινωνικὸ ἐκφυλισμὸ τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ περιφρόνηση καὶ ἡ πα-

ραβίαση τῶν νόμων τῆς φύσεως, τιμωροῦνται μὲ «ἐκδίκηση» τῆς ἴδιας τῆς φύσεως. Πρόκειται γιὰ διαπιστώσεις τῆς συγχρόνου ἐπιστήμης, ἡ ὁποία ἐπισημαίνει τὴν π ρ ο - σ ω π ι κ ῆ ε ὑ θ ὑ ν η στο θέμα τῆς υγείας.

Ἐνα ἄτομο ποὺ σέβεται τὸν Θεό, σίγουρα σέβεται τὸν ἑαυτό του καὶ τοὺς ἄλλους. Διακρίνει, καλύτερα, τοὺς «*παράγοντες κινδύνου*» τῆς υγείας καὶ ἔχει τὴν ἰκανότητα νὰ ξεχωρίζει, σὲ κάθε ἐκδήλωση τῆς ζωῆς, ποῖο εἶναι τὸ «*μέτρον*», τί εἶναι τὸ ἀπαραίτητον, τί εἶναι βλαπτικὸ καὶ παράλογο, τί εἶναι ἁμαρτία! Ἐτοι υιοθετεῖ τὴν ἐνάρετη βίωση, ἡ ὁποία, κατὰ τὸν Ἐπίκτητο, εἶναι σπουδαῖο μέσο γιὰ τὴν υγεία σώματος καὶ ψυχῆς. Ὁ θρησκευτικὸς τρόπος ζωῆς προστατεύει καὶ προάγει τὴν υγεία, ἄποψη ποὺ δείχνει ἄγνοια τῆς ἐπιστήμης καὶ ἄγνοια τῆς ἀξίας τῶν «*θρησκευτικῶν βιωμάτων*» τοῦ ἀνθρώπου.

Ὁ ἰατρός καὶ θεολόγος A. Niedermeyer εἶχε γράψει, στὸ σύγγραμμά του «*Ποιμαντικὴ Ἱατρικὴ*», τὸ ἐξῆς χαρακτηριστικὸ ἀπόφθεγμα: «*Οὔτε ἓνα στοιχεῖο ποὺ εἶναι καλὸ ἀπὸ ἠθικῆς ἐπόψεως, μπορεῖ νὰ εἶναι κακὸ ἀπὸ πλευρᾶς υγείας*». Τί μεγάλη ἀλήθεια! Αἰῶνες, τώρα περιμένουμε νὰ δοῦμε τὰ νοσηλευτικὰ ἰδρύματα καὶ τὰ σωφρονιστικὰ καταστήματα, ποὺ φιλοξενοῦν «*πάσχοντες*» λόγῳ... θρησκευτικῆς βιώσεως. Ἀντίθετα, βλέπουμε κοινωνίες ὀλοκλήρες νὰ νοσοῦν, νὰ γεμίζουν ἐγκληματικότητα, νὰ θερίζονται ἀπὸ τὸ θάνατο, ἐξ αἰτίας μᾶς συμπεριφορᾶς ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι δηλώνουν καὶ βιώνουν... «*ἀδέσμευτοι*», ἀπὸ ἠθικοὺς φραγμοὺς καὶ ἱατρικοὺς περιορισμοὺς.

Καὶ ἐνῶ ὅλα τὰ παραπάνω ἐπισημαίνονται ἀπὸ τοὺς φορεῖς «*Ἀγωγῆς Ὑγείας*», οἱ περισσότεροι ἀνθρώποι ἐξακολουθοῦν νὰ μένουν «*σκλάβοι στῆς ὕλης τῆ γητεῖα*». Ἐπιμένουν νὰ ἀρρωσταίνουν... μὲ τὴ θέλησή τους καὶ ἀρνοῦνται τὴ συμμόρφωσή τους γιὰ τροποποίηση τῆς συμπεριφορᾶς τους πρὸς τὸ «*ὕγιεινόν*». Σὲ περίπτωση δέ, ποὺ παρουσιάζουν προβλήματα υγείας, συνηθίζουν νὰ ἐνοχοποιοῦν ἄλλους (Κοινωνία, Πολι-

τεία, Κράτος), άποποιούμενοι τη δική τους άτομική ευθύνη. 'Αλλά *«ή κατάκτηση τής υγείας είναι σέ πολύ μεγάλο ποσοστό προσωπική υπόθεση του καθενός μας»*.

"Υστερα από όλα όσα έχουν αναφερθεί, εύλογα μπορεί νά γεννηθεί τὸ ἐρώτημα: ένα άτομο, πού ζει σωστά θρησκευτικά, άποκλείεται νά παρουσιάζει πρόβλημα υγείας ή νά προσβληθεί από κάποια άρρώστια;

Η άπάντηση στο ερώτημα αυτό είναι ή έξής: "Ένα άτομο πού διώνει θρησκευτικά, σωστά, προστατεύεται από όλες εκείνες τις νοσηρές καταστάσεις, οί όποιες έχουν άφορηή την άφύσικη, αντιβιολογική, άτακτη προσωπική ζωή. Δηλαδή, τόν τρόπο ζωής πού αντιμετώπιζει τόν άνθρωπο, μόνο ως κύτταρα και γονίδια «έλεύθερης χρήσης». Τέτοια αντιμετώπιση του ανθρώπου δέν έχει τὸ άτομο, πού υπολογίζει στόν πνευματικό-θρησκευτικό παράγοντα, γι' αυτό και θωρακίζεται, καλύτερα, με πολλούς *«παράγοντες άσφαλείας»* τής υγείας, γλυτώνοντας έτσι από τις άρρώστιες *«άτομικης ευθύνης»*.

Και βεβαίως ένα άτομο με θρησκευτική βίωση δέν άποκλείεται νά άρρωσήσει, αλλά όχι από αίτιο γιά τὸ όποιο θά ευθύνεται προσωπικά. Κι αν θέλετε, και στην άρρώστια του, τὸ άτομο, τὸ όποιο κρατάει έπαφή με τὸ πνεύμα, διαθέτει ιδιαίτερες *«έσωτερικές»* δυνάμεις, γνωρίζει πνευματικά μέσα, πού τὸ βοηθοῦν σέ καλύτερη πορεία τής άρρώστιας και, συχνά, σέ πλήρη άποκατάσταση (rehabilitation).

Μιά μεγάλη έσωτερική δύναμη, του ανθρώπου πού έχει γνήσια θρησκευτική βίωση, είναι ή άρετή τής αγάπης, τήν όποία καλλιεργεί έντονα και προσφέρει έμπρακτα.

Έρευνες Πανεπιστημίων τών ΗΠΑ διαπίστωσαν θετική συσχέτιση τής έμπρακτης έφαρμογής τής αγάπης με καλύτερη υγεία και μακροδιότητα (The Watchtower, 'Οκτ. 1988). 'Αγαθοεργίες γενικά, στοργή και

περιποίηση άρρώστων, φροντίδα ηλικιωμένων και όρφανών, συμπλιωτική διάθεση και πράξη, όλα αυτά άποτελοῦν ενεργειες πού τονώνουν τήν υγεία. Οί έρευνητές πιστεύουν, ότι ή αγάπη επιδρά, ευμενώς, στόν ανθρώπινο οργανισμό, αυξάνοντας τήν άμυνα του άνοσοποιητικού συστήματος και τή ζωτικότητα του κυκλοφοριακού του συστήματος. *«Αγάπη χωρίς όρια είναι τὸ πιό δυνατό έρέθισμα του άνοσοποιητικού συστήματος του ανθρώπου»*, τονίζει ο χειρουργός B. Siegel, στο δίβλίο του με τίτλο: "Love, Medicine and Miracles" (Νέα Υόρκη, 1990). Είναι αλήθεια, ότι στίς μέρες μες *«ή Ιατρική και ή Ψυχολογία αναλαμβάνουν νά υποδείξουν στόν κόσμο, ότι ή αγάπη άποτελεί τήν πεμπτοσία τής ζωής»* (Π. Μποζώνης). Εύστοχα έχει ειπωθεί πώς *«μια καινούργια έπιστήμη γεννιέται, ή έπιστήμη τής αγάπης»*, ή όποία αγάπη άποδεικνύεται, καθ' έαυτήν, ιαματική του πόνου και τονωτικό τής υγείας.

Πράγματι, πόσο θαυμάσια αισθάνεται κανείς όταν, στίς ώρες τής σιωπής του, μπορεί νά συνειδητοποιήσει πώς έχει τήν αγάπη τών συνανθρώπων του και πώς ο ίδιος έχει τήν ικανότητα νά τούς αγαπάει! Και έδώ, βεβαίως, μιλούμε γιά τή *«χριστιανική αγάπη»*, αυτήν πού δέν γνωρίζει όρια και σκοπιμότητες, πού δέν ξεχωρίζει πρόσωπα, πού *«ού ζητεί τά έαυτής»* και τότε μόνο γίνεται *«δύναμη πού υπερνικά τήν ήθικη βαρύτητα και άνυψώνει τόν άνθρωπο στό θρόνο του Θεού»* (Γ. Μελέτης).

Καλλιεργώντας ο άνθρωπος, αυτού του είδους, τήν αγάπη, μπορεί νά πετύχει, θά λέγαμε αυτομάτως, τήν κοινωνική ευεξία, τὸ τρίτο διακριτικό στοιχείο πληρότητας τής υγείας. Η αληθινή κοινωνική ευεξία, βεβαίως, προϋποθέτει πνευματικά θεμέλια. Μόνο με τή χριστιανική θεώρηση τής ζωής μπορούμε νά άποκτήσουμε κοινωνική ευεξία μεγάλης στερεότητας και μακρῶς χρονικής διάρκειας. Κοινωνική ευεξία με νομικές διατάξεις και πολιτικούς έξαναγκασμούς δέν άντέχει πολύ. Και άπόδειξη ή

«βοῶσα» πραγματικότητα τῶν ἐγγύς και τῶν μακρὰν κοινωνιῶν μας!

Συμπερασματικά, λοιπόν, μποροῦμε νὰ ποῦμε, ὅτι οἱ κανόνες ὑγιεινῆς και ὁ τρόπος ζωῆς, ὅπως τὰ συμβουλεύει ἡ σύγχρονη Ἱατρική, καθὼς και οἱ ἠθικὲς ἐπιταγὲς τῆς ζωῆς, ὅπως τὶς διδάσκει ἡ Ἐκκλησία μας, τὰ δύο αὐτά μαζί, προσφέρουν τὶς καλύτερες δυνατότητες, νὰ κρατοῦμε στέρεη τὴ λειτουργία τοῦ σώματος, νὰ τροφοδοτοῦμε πλήρως τὶς ψυχικὲς λειτουργίες μας, νὰ τονώνουμε σωστὰ τὸ νοῦ και τὸ πνεῦμα, νὰ συμβιώνουμε ἀρμονικὰ μὲ τὸ περιβάλλον μας (ἔμψυχο και ἄψυχο) και ἔτσι νὰ αισθανόμαστε, ἀλλὰ και νὰ εἶμαστε ὄντως, ἀληθινὰ ὑγιεῖς.

Γιὰ τὴν καλύτερη ὑγεία μας, ἔλεγε ὁ Α. Carrel, πρέπει νὰ ἀγαπᾶμε τὴν ὁμορφιὰ τῆς Ἐπιστήμης και τὴν ὁμορφιὰ τοῦ Θεοῦ. Πιο ἀνοιχτὰ και πιὸ καθαρὰ θὰ μπορούσαμε νὰ ποῦμε, σήμερα, ὅτι ἓνα ξανάνιωμα τοῦ μυαλοῦ μὲ «**νοῦν Χριστοῦ**» δίνει τὴν καλύτερη ἀντιμετώπιση στοῦ θέματος τῆς ὑγείας, ποὺ κλονίζεται.

Βρισκόμαστε στοῦ κατώφλι τῆς τρίτης χιλιετίας και πρέπει ὅλοι νὰ κάνουμε τὸ καθήκον μας, ὥστε οἱ ἄνθρωποι τοῦ 21ου αἰῶνα νὰ ζήσουν μὲ ὑγεία, σωματικὴ, ψυχικὴ, κοινωνικὴ. Αὐτό, βεβαίως, ἐξαρτᾶται ἀπὸ

πολλοὺς παράγοντες, ἀνάμεσα στοὺς ὁποῖους τὴν πρώτη θέση κατέχει ὁ τρόπος τῆς ζωῆς τοῦ καθενὸς μας. Ὁ καθηγητὴς τῆς Παιδιατρικῆς και σημερινὸς Πρόεδρος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, Ν. Ματσογιάννης, ἔχει γράψει: «*Τὸ μέλλον τῆς ὑγείας σὲ μιὰ δεδομένη κοινωνία θὰ ἐξαρτηθεῖ, σὲ μεγάλο βαθμὸ, ἀπὸ τὸ τί θὰ συνεισφέρουν τὰ ἄτομα γιὰ τὴ διατήρηση τῆς δικῆς τους ὑγείας*».

Τὸ ἄτομο, ποὺ βιώνει σωστὰ θρησκευτικὰ, αἰσθάνεται ὡς ἱερὸ καθήκον τὴ διατήρηση τῆς ὑγείας και γι' αὐτὸ ἐφαρμόζει τὶς ἐντολὲς τοῦ Θεοῦ και τὶς συστάσεις τῆς Ἐπιστήμης. Πιστεύει, ὅτι μὲ μιὰ «*φυσικὴ ζωὴ πνευματοποιημένη*» προάγει τὴν ὑγεία και προλαβαίνει τὴν ἀρρώστια. "Ἄν «*ἡ πρόληψη εἶναι ἡ μεγάλη σύγχρονος λεωφόρος τῆς ὑγείας*» (Γ. Μερίκας), ἡ θρησκευτικὴ βίωση εἶναι τὸ πιὸ κατάλληλο ὄχημα «*ἐξυπηρετήσεως*» αὐτῆς τῆς λεωφόρου.

Στὶς μέρες μας ἡ Ἱατρικὴ αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκη νὰ συνδυάζει, στοῦ ἔργου της, τὰ ἐπιστημονικὰ ἐπιτεύγματα μὲ τὰ αἰώνια Ἱπποκρατικο-χριστιανικὰ διδάγματα. Σημερινὲς ἔρευνες δείχνουν ἄμεση συνάρτηση μεταξὺ τῆς πίστεως και τῆς θεραπείας, δείχνουν ὅτι ἡ πνευματικὴ ζωὴ και ἡ θρησκεία, κάνουν καλὸ στὴν ὑγεία. Παραφράζοντας, κάπως, τὸ Θαλῆ τὸ Μιλήσιο, ὁ ὁποῖος εἶπε «*Πάντα πληροῖ Θεός*», λέμε «*Υγείαν πληροῖ Θεός*».

ΜΙΧ. Θ. ΜΗΛΙΓΚΟΣ

Ἡ ἐγγραφή νέων συνδρομητῶν εἰς τὰς «Ἀκτῖνας» εἶναι ἓνα πνευματικὸ ἔργον, τὸ ὁποῖον ἡμποροῦμε νὰ ἐπιτελέσωμε ὅλοι, μὲ μικρὰν προσπάθειαν.

Η ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΤΩΝ ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΩΝ ΣΤΗ ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

Είναι γεγονός ότι ή από άγνοια ή από σκοπιμότητα παραγνωρίζεται ή συμβολή του Όρθόδοξου Χριστιανικού Βυζαντίου στην επιστήμη. Κι όμως, όπως λέγει ή «*Ιστορία τής Βυζαντινής Αυτοκρατορίας*», έκδόσεως του Πανεπιστημίου του Cambridge, «*ο ρόλος του Βυζαντίου στην εξέλιξη των επιστημών και ιδιαίτερα των μαθηματικών και τής αστρονομίας είναι σημαντικός*».

Είναι άναμφισβήτητο γεγονός ότι όταν τὸ Βυζάντιο είχε δημιουργήσει λαμπρό πολιτισμό μέχρι τὸ 1100 μ.Χ., ή Δυτική Εὐρώπη βρισκόταν ἐπιστημονικῶς σὲ χειμέρια νάρκη. Αὐτοὶ ποὺ πρωτοστάτησαν στὸ Βυζάντιο γιὰ τὴν καλλιέργεια τοῦ πολιτισμοῦ και εἰδικότερα τῆς ἐπιστῆμης ἦταν κυρίως κληρικοὶ και μοναχοί, ἀλλὰ και βαθιὰ θρησκευόμενοι λαϊκοί. Ἐνδοξοὶ βυζαντινοὶ Αὐτοκράτορες (Μ. Κωνσταντῖνος, Θεοδόσιος Β΄ κ.ἄ.) δημιουργοῦν ή ἐνισχύουν Πανεπιστήμια και Σχολές σὲ μεγάλες πόλεις τῆς Αὐτοκρατορίας (Κωνσταντινούπολη, Ἀθήνα, Ἀλεξάνδρεια, Βηρυτός, Ἀντιόχεια, Καισάρεια, Νίκαια, Τραπεζούντα, Ἐφεσος, Γάζα, Ἐδεσσα, Θεσσαλονίκη, Μυστράς κ.ἄ.). Στὰ Πανεπιστήμια αὐτὰ και στὶς Σχολές αὐτὲς διδάσκονταν ἐπιστῆμες ὅπως ή Ἀστρονομία, ή Ἀριθμητική, ή Γεωμετρία, ή Ἀρχιτεκτονική, ή Μηχανική, ή Ναυπηγική, ή Οἰκοδομική, ή Τέχνη, ή Ζωγραφική, ή Μεταλλουργία, οἱ Στρατιωτικὲς Ἐπιστῆμες, ή Διακοσμητική. Διακεκριμένοι καθηγητὲς μὲ βαθὺ θρησκευτικὸ συναίσθημα παρήλασαν ἀπὸ τὰ ἰδρύματα αὐτὰ. Ἐπίσης, πρέπει νὰ ἀναφέρουμε και τὴν προσφορὰ τῶν Ὁρθόδοξων Χριστιανικῶν Μοναστηρίων στὶς ἐπιστῆμες κατὰ τὴ βυζαντινὴ περίοδο. Συγκεκριμένα τὴ διάσωση πολλῶν ἐπιστημονικῶν ἐργασιῶν τῶν Ἀρχαίων Ἑλλήνων μὲ τὴ μέθοδο τῆς ἀντιγραφῆς τῶν ἐρ-

γασιῶν αὐτῶν ἀπὸ τοὺς μοναχοὺς. Πιθανὸν και ἄλλα ἄγνωστα σὲ μᾶς ἀρχαῖα ἐπιστημονικὰ ἔργα νὰ βρισκονται σὲ βιβλιοθηκὲς Ὁρθόδοξων Μοναστηρίων και νὰ περιμένουν τὸν ἐντοπισμό τους. «*Δυστυχῶς*», ὅπως σημειώνει ὁ ἀείμνηστος καθηγητὴς τῆς Ἀστρονομίας Δ. Κωτσάκης, «*τὸ Βυζάντιο δὲν ἔχει μελετηθεῖ ὅσον ἐπρεπεν, ή μάλλον ή σχετικὴ ἔρευνα τῶν χειρογράφων και τοῦ ἄλλου πλοῦσιου ὑλικοῦ εὐρίσκεται ἀκόμη στην ἀρχή, ἰδιαίτερος ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῶν φυσικομαθηματικῶν ἐπιστημῶν. Τοιούτοτρόπως δὲν εἴμεθα σὲ θέσι νὰ παρουσιάσουμε τὴ σοβαρὴ του προσφορὰ γιὰ τὴν πρόοδο τοῦ πολιτισμοῦ*».

Στὴ συνέχεια θὰ παρουσιάσουμε μὲ χρονολογικὴ σειρὰ 49 Μαθηματικοὺς τῆς βυζαντινῆς περιόδου (330 μ.Χ. - 1453 μ.Χ.)

Ὁ **Σερῆνος** (4ος αἰ. μ.Χ.) σὴν Ἀλεξάνδρεια καλλιέργησε τὴ Γεωμετρία και παρουσίασε σ' αὐτὴν πρωτότυπες ἀποδείξεις.

Ὁ **Θέων ὁ Ἀλεξανδρεὺς** (330-395) κατέγραψε 2 ἐκλείψεις τοῦ ἡλίου (τῶν ἐτῶν 365 και 372), σχολίασε τὴ μέθοδο τοῦ Ἀρχύτα γιὰ τὴν ἐξαγωγή τῆς τετραγωνικῆς ρίζας ἐνὸς ἀριθμοῦ, ἐξέδωσε μὲ σχόλια τὰ «*Στοιχεῖα τοῦ Εὐκλείδου*», ἔγραψε ὑπομνήματα σὴ «*Μαθηματικὴν Σύνταξιν*» τοῦ Πτολεμαίου, ἀσχολήθηκε μὲ τὴν Ἀριθμητικὴ και τὴ Γεωμετρία, ἔγραψε σχόλια γιὰ τὸν «*Μικρὸν Ἀστρολάβον*» τοῦ Πτολεμαίου και σχόλια γιὰ τὴν πραγματεία τοῦ Πτολεμαίου «*Πρόχειρος Κανὼν*».

Ὁ **Μαρκιανὸς ὁ Ἡρακλεώτης** (378-341), ἀπὸ τὴν Ἡράκλεια τοῦ Πόντου, ἔγραψε διάφορες πραγματείες γεωγραφικῆς φύσεως. Στὰ ἔργα του ὑπάρχουν σωστὲς γνώσεις μαθηματικῆς γεωγραφίας.

Ὁ **Ὀλυμπιόδωρος** (4ος - 5ος αἰ. μ.Χ.)

ὑπῆρξε φιλόσοφος καὶ μαθηματικός στὴν Ἀλεξάνδρεια. Ἐπίσης ὑπῆρξε διδάσκαλος τοῦ Πρόκλου τοῦ Λυκείου.

Ὁ Πρόκλος ὁ Λύκειος (410/412 - 485) διακρίθηκε στὴν Ἀθήνα ὡς γεωμέτρης καὶ ἀστρονόμος. Ἐγραψε τὸ ἔργο *«Περὶ σφαιρῶν»* στὸ ὁποῖο πραγματεύεται τοὺς οὐράνιους κύκλους. Στὸ ἔργο αὐτὸ ὁ Πρόκλος γράφει ὅτι ὁ Ἑρμῆς καὶ ἡ Ἀφροδίτη εἶναι δορυφόροι τοῦ Ἥλιου. Ἐπίσης ἔγραψε τὸ ἔργο: *«Υποτύψεις τῶν ἀστρονομικῶν ὑποθέσεων»* (ποῦ εἶναι σχόλια στὸν Εὐκλείδη, στὸ Νικόμαχο καὶ στὸν Πτολεμαῖο καὶ ἄλλα).

Ὁ Δαμιανὸς (5ος αἰ. μ.Χ.) ὑπῆρξε φυσικός φιλόσοφος καὶ μαθηματικός ἀπὸ τὴ Λάρισα τῆς Συρίας. Ἐγραψε τὸ ἔργο *«Δαμιανοῦ τοῦ Ἡλιοδώρου Λαρισαίου Κεφάλαια τῶν ὀπτικῶν ὑποθέσεων»*.

Ὁ Μαρίνος ὁ Νεαπολίτης (5ος αἰ. μ.Χ.), ἀπὸ τὴ Φλάβια Νεαπόλεως, ὑπῆρξε διάδοχος τοῦ Πρόκλου στὴν Ἀκαδημία καὶ βιογράφος του. Ἐξέδωσε τὰ *«Δεδομένα»* τοῦ Εὐκλείδη μὲ δικό του πρόλογο καὶ σχόλια.

Ὁ Συμπλίκιος (5ος αἰ. μ.Χ.) γεννήθηκε στὴν Κιλικία. Ἦταν φιλόσοφος, μαθηματικός, ἀστρονόμος καὶ σχολιαστής. Ἐγραψε σχόλια στὰ *«Φυσικά»* τοῦ Ἀριστοτέλη καὶ στὸ *«Περὶ Οὐρανοῦ»* τοῦ ἰδίου. Ἐπίσης ἔγραψε ὑπομνήματα στὸν Εὐκλείδη. Τὰ σχόλια τοῦ Συμπλίκιου, γενικά, εἶναι πολύτιμα γιὰ τὴν ἱστορία τῶν μαθηματικῶν.

Ὁ Στέφανος ὁ Ἀλεξανδρεὺς (7ος αἰ. μ.Χ.) δίδαξε μαθηματικά, γεωμετρία, ἀστρονομία καὶ μουσικὴ στὸ Πανδιδαστήριο τῆς Κωνσταντινούπολης καὶ ἄφησε καλὴ φήμη μαθηματικοῦ.

Ὁ Ἀμμώνιος (5ος αἰ. μ.Χ.) ὑπῆρξε μαθητὴς τοῦ Πρόκλου στὴν Ἀθήνα καὶ δάσκαλος τοῦ Συμπλίκιου. Δίδαξε στὴν Ἀλεξάνδρεια. Ἐγραψε σχόλια μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ σχόλια πάνω στὸν τετραγωνισμό τοῦ κύκλου. Ἐπίσης ὑπῆρξε σχολιαστὴς τῶν ἔργων τοῦ Ἀριστοτέλη. Ἀπὸ μία παρατήρησή του γιὰ τὸν Ἀρκτούρο (ποῦ εἶναι ὁ αὐτοῦ ἀστερισμοῦ τοῦ Βοώτη) ὁδηγήθηκε στὸ

συμπέρασμα ὅτι ὁ ἀστὴρας αὐτὸς εἶχε μεταβάλλει τὸ γεωγραφικὸ μῆκος σύμφωνα μὲ τὶς θεωρίες τοῦ Ἰπάρχου καὶ τοῦ Πτολεμαίου.

Ὁ Διονύσιος ὁ Ἀλεξανδρεὺς (4ος - 5ος αἰ. μ.Χ.) ἦταν γεωμέτρης, ποῦ ἀναφέρεται στὸ βιβλίο *«La Geometrie Grecque»* τοῦ Γάλλου Μαθηματικοῦ P. Tannery.

Ὁ Συνέσιος (370-413) ἦταν ἐπίσκοπος τῆς Κυρίνης ἐπιδόθηκε ἰδιαίτερα στὴν Ἀστρονομία καὶ τὴ Φυσικὴ. Ὁ ἴδιος κατασκεύασε ἀστρολάβο, δηλαδὴ ἀστρονομικὸ ὄργανο γιὰ τὸν προσδιορισμὸ τῆς θέσης ἑνὸς ἀστέρου στὸν οὐράνιο θόλο. Ἐγραψε καὶ σχετικὴ πραγματεία μὲ τὸν τίτλο: *«Πρὸς Παιόνιον ὑπὲρ τοῦ δώρου ἀστρολαβίου λόγος»*.

Ὁ Μαρίνος (τέλη τοῦ 5ου αἰ. μ.Χ.), ἀπὸ τὴ Συχὲμ τῆς Σαμάρειας, ἔγραψε ὑπομνήματα στὸν Εὐκλείδη, στὸν Ἀριστοτέλη καὶ στὸν Πλάτωνα.

Ὁ Δόμνηνος (ἢ καὶ **Δομνίνος**) (5ος αἰ. μ.Χ.), ἀπὸ τὴ Λαοδίκεια ἢ ἀπὸ τὴ Λάρισα τῆς Συρίας, ἔγραψε τὸ ἔργο *«Ἀριθμητικὴ στοιχείωσις»*. Ἐπίσης τὸ *«Δομνίνου φιλοσόφου Λαρισαίου ἐγχειρίδιον ἀριθμητικῆς εἰσαγωγῆς»*.

Ὁ Κοσμάς ὁ Ἰνδικοπλεύστης (6ος αἰ. μ.Χ.), μοναχός, δημοσίευσε περὶ τὸ 547 τὴ *«Χριστιανικὴ Τοπογραφία»*, ποῦ ἀποτελεῖται ἀπὸ 12 βιβλία. Τὸ ἔργο αὐτὸ περιέχει πολλὲς ιδέες περὶ Κοσμογραφίας, πολὺ ὅμως ἀπλοϊκές.

Ὁ Δαμάσκιος (6ος αἰ. μ.Χ.), ἦταν Ἑλληνας φιλόσοφος καὶ μαθηματικός ἀπὸ τὴ Δαμασκὸ. Ὑπῆρξε μαθητὴς τοῦ Ἰσίδωρου τοῦ Μιλησίου. Πιθανὸν νὰ εἶναι ὁ συγγραφέας τοῦ XV βιβλίου τοῦ Εὐκλείδη (τὸ ὁποῖο ἀναφέρεται σὲ ἐγγραφή κανονικοῦ στερεοῦ σ' ἓνα ἄλλο δοσμένο).

Ὁ Ἀνθέμιος ὁ Τραλλιανὸς (6ος αἰ. μ.Χ.) ἦταν ὁ πρῶτος ἀρχιτέκτονας τοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Σοφίας τῆς Κωνσταντινούπολης. Θεωρεῖται ἀξιόλογος μαθηματικός. Εἰσήγαγε τὸ λόγο τῆς χρυσοῦς τομῆς σὲ πολλὲς κατασκευές του. Μελέτησε τὶς ιδιότητες τῶν

κωνικῶν τομῶν τις ὁποῖες ἐφάρμοσε στὴν Ὀπτική. Στὴν ἐργασία του γιὰ τὰ κοῖλα προχώρησε σὲ πολλὰ σημεῖα πέραν τοῦ Ἀπολλώνιου τοῦ Περγαίου.

Ὁ **Ἰωάννης ὁ Φιλόπνονος** (6ος αἰ. μ.Χ.) ἦταν μαθητὴς τοῦ Ἀμμωνίου καὶ βαθῆς μελετητὴς τοῦ Πλάτωνα καὶ τοῦ Ἀριστοτέλη. Ἐγραψε μονογραφίες ἀναφερόμενες στὰ Μαθηματικά καὶ στὴν Ἀστρονομία. Ἐγραψε ὑπομνήματα στὸν Ἀριστοτέλη καὶ στὴν «ἀριθμητικὴ εἰσαγωγή» τοῦ Νικόμαχου τοῦ Γερασνοῦ. Ἐπίσης παρουσίασε πρωτότυπες ἰδέες γιὰ τὴν κίνηση τῶν σωμάτων καὶ τις θεωρίες του περὶ ὀρμῆς καὶ ἀδράνειας.

Ὁ **Ἰσίδωρος ὁ Μιλήσιος** (6ος αἰ. μ.Χ.) προώθησε τὰ Μαθηματικά καὶ τὴ Μηχανική. Ἦταν ὁ δεύτερος, μετὰ τὸν Ἀνθέμιο, ἀρχιτέκτονας τοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Σοφίας τῆς Κωνσταντινούπολης. Ἐπινόησε ὄργανο μὲ τὸ ὁποῖο γράφεται ἡ ὑπερβολή. Δημοσίευσε τὸ ἔργο «Περὶ κατασκευῆς κοίλων κατόπτρων». Ἐπίσης ἦταν ἐκδότης καὶ σχολιαστὴς τῶν ἔργων τοῦ Εὐτόκιου, πού ἀφοροῦσαν τὸν Ἀπολλώνιο τὸν Περγαῖο καὶ τὸν Ἀρχιμήδη.

Ὁ **Εὐτόκιος ὁ Ἀσκαλωνίτης** (490-560 μ.Χ.) ὑπῆρξε μαθητὴς τοῦ Ἰσίδωρου. Σχολίασε τὰ 4 πρῶτα βιβλία τῶν «Κωνικῶν» τοῦ Ἀπολλώνιου τοῦ Περγαίου. Ἐπίσης σχολίασε τὰ ἔργα τοῦ Ἀρχιμήδη «Κύκλου μέτρησης», «Περὶ ἐπιπέδων ἰσορροπιῶν» καὶ «Περὶ σφαίρας καὶ κυλίνδρου». Γενικὰ στὰ ἔργα του δίνει πληροφορίες γιὰ 12 λύσεις τοῦ δῆλιου προβλήματος.

Ὁ **Ἡράκλειος ὁ Αὐτοκράτορας** τοῦ Βυζαντίου (610-641) δημοσίευσε ὑπόμνημα στὸν Πτολεμαῖο καὶ ἔργο «Περὶ κατασκευῆς τῆς σφαίρας τοῦ Ἀράτου».

Ὁ **Ἰωάννης Δαμασκηνός** (8ος αἰ. μ.Χ.), ἅγιος τῆς Ὀρθόδοξης Ἐκκλησίας (πού ἐορτάζεται στὶς 4 Δεκεμβρίου), ἀσχολήθηκε μὲ τὴν Ἀστρονομία καὶ γενικότερα μὲ τὴ Φύση. Ἐπίσης διεξήγαγε σφοδρὸ ἀγῶνα κατὰ τῶν ἀστρολόγων καὶ μάντεων.

Ὁ **Μέγας Φώτιος** (820-891), Πατριάρχ-

χης Κωνσταντινούπολης καὶ ἅγιος τῆς Ὀρθόδοξης Ἐκκλησίας (πού ἐορτάζεται στὶς 6 Φεβρουαρίου), ἀποτέλεσε τὸ κέντρο τῆς ἐπιστημονικῆς κίνησης τοῦ 6' ἡμίσεος τοῦ 9ου αἰῶνα στὸ Βυζάντιο. Ὁ ἴδιος διακρινόταν γιὰ τις πλούσιες φιλοσοφικὲς καὶ μαθηματικὲς του γνώσεις. Ἡ ἀνωτέρω ἐπιστημονικὴ κίνηση περιελάμβανε τὰ Μαθηματικά, τὴ Γεωγραφία, τὴν Ἱατρικὴ κ.ἄ.

Ὁ **Ἰωάννης Κυριώτης** (10ος αἰ. μ.Χ.), ἐπίσκοπος Μελιτινῆς, ἦταν ἐπιφανέστατος Βυζαντινὸς λόγιος γνωστότερος μὲ τὸ ὄνομα **Γεωμέτρης**. Ἦταν περίφημος μαθηματικός. Μαθηματικὰ σπούδασε κοντὰ στὸν πατριῖο Νικηφόρο. Ἐγραψε ἐπιγράμματα τρίμετρα, ἐξάμετρα, ἐλεγειακὰ δίστιχα καὶ ὕμνους γιὰ νὰ τιμῆσει τὸν Πλάτωνα, τὸν Ἀριστοτέλη, ἁγίους, θεολόγους, ἱστορικοὺς κ.λ.π.

Ὁ **Μιχαὴλ Ψελλός** (1018-1096) ἦταν τὸ φωτεινότερο πνεῦμα τῆς ἐποχῆς του. Ἐγραψε ἔργα πάνω στὴν ἀριθμητικὴ καὶ στὴ γεωμετρία. Ἐδειξε ἐνδιαφέρον γιὰ τὴ φιλοσοφία τῶν Μαθηματικῶν καὶ γιὰ τὰ ἔργα τοῦ Διόφαντου. Δίδαξε καὶ τις τέσσερις μαθηματικὲς ἐπιστῆμες, ἀνέπτυξε θέματα τῆς φυσικῆς (γιὰ τὸ χρῶμα, τὴν ὕλη, τὴν κίνηση, τὴν ἠχώ, τὴ βροντή, τὴ βροχή καὶ τὴν ἀστραπή) στὸ ἔργο του «Διδασκαλία παντοδαπῆ» καὶ ἔγραψε μετεωρολογικὴ πραγματεία, καθὼς ἐπίσης καὶ ὑπόμνημα στὰ «Φυσικά» τοῦ Ἀριστοτέλη.

Ὁ **Λέων ὁ Φιλόσοφος ἢ Μαθηματικός** (9ος αἰ. μ.Χ.), Μητροπολίτης, κατέβαλε μεγάλες προσπάθειες γιὰ νὰ περισώσει τὸ ἔργο τῶν μεγάλων κλασικῶν μαθηματικῶν. Μὲ δική του πρωτοβουλία ἐκδόθηκαν στὴν Κωνσταντινούπολη τὰ «Ἄπαντα» τοῦ Ἀρχιμήδη. Ἐπίσης εἶναι ὁ πρῶτος, πού ἐπινόησε τὰ γράμματα γιὰ τις ἀλγεβρικὲς πράξεις (μάλιστα θὰ πρέπει νὰ περάσουν 750 χρόνια μετὰ γιὰ νὰ ἐπαναλάβει τὴν ἐπινόηση αὐτὴ ὁ Γάλλος μαθηματικὸς F. Viète, 1540-1603, στὴ Δύση).

Ὁ **Ἡρῶν ὁ νεώτερος ἢ Βυζάντιος**, πού ἐξῆσε τὴν ἴδια ἐποχὴ μὲ τὸν Λέοντα τὸν Μα-

θηματικό, υπήρξε γεωδαίτης. Σ' αὐτὸν ἀποδίδεται, χωρὶς νὰ εἶναι θέβαιο, ἢ κατὰ τὸ 938 γραφεῖσα πραγματεία «*Περὶ πολιορκητικῆς*», ποὺ ἀποτελεῖ τὸ μοναδικὸ ἔργο μαθηματικῶν σπουδῶν κατὰ τὸν 1' αἰ. στὸ Βυζάντιο. Ἐπίσης ἐξέδωσε Ἐγκυκλοπαίδεια τῆς ἐπιστήμης τῆς Ἀρχαιότητος μὲ πραγματεῖες ποὺ ἐγίναν γνωστὲς στὴν Εὐρώπη κατὰ τὴν Ἀναγέννηση καὶ συνετέλεσαν στὴν ἀνάπτυξη τῶν Φυσικῶν Ἐπιστημῶν κατὰ τὴν Εὐρωπαϊκὴ Ἀναγέννηση.

Ὁ **Θεόδωρος Πρόδρομος** (12ος αἰ. μ.Χ.) ἀσχολήθηκε μὲ τὰ Μαθηματικά καὶ Ἀστρονομία.

Ὁ **Ἰωάννης Τζέτζης** (1110-1180) ἔγραψε ἔργα ἀστρονομικά. Ἐπίσης τὰ ἔργα του τὰ περισωθέντα δίνουν πολλὲς πληροφορίες γιὰ τὴ γνώση τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ κόσμου.

Ὁ **Γεώργιος Παχυμέρης** (1242-1310), μοναχός, ἔγραψε «*Περὶ ἀριθμητικῆς κεφαλαιῶν ἐν τῷ Διοφάντῳ*» (ποὺ ἐκδόθηκε τὸ 1895 ἀπὸ τὸν P. Tannery). Ἐπίσης ἔγραψε τὸ «*Σύνταγμα τῶν τεσσάρων μαθημάτων ἀριθμητικῆς, μουσικῆς, γεωμετρίας καὶ ἀστρονομίας*» (ποὺ ἐκδόθηκε σὲ κριτικὴ ἐκδοσὴ τοῦ P. Tannery), καὶ τὸ ὅποιο ἐμελε νὰ ἀποτελέσει βασικὴ πηγὴ διδασκαλίας, ἰδιαιτέρως στὰ Μαθηματικά. Ὁ Krumbacher θεωρεῖ τὸν Παχυμέρη ἰσάξιο τοῦ συγχρόνου του Ρογήρου Βάκωνος, ποὺ πρόσφερε πολλὰ γιὰ τὴν ἐπιστημονικὴ πρόοδο τῆς Δύσης. Μὲ τὸ προηγούμενο ἔργο ὁ Παχυμέρης μπορεῖ νὰ θεωρηθεῖ ἀπὸ τοὺς πρώτους ἀρχηγέτες τῆς ἐπιστημονικῆς ἀναγέννησης, ποὺ ἀνανέωσε τὶς γνώσεις τῆς ἐπιστήμης μὲ τὴ μελέτη τῶν φυσικῶν φαινομένων ἀπὸ καθαρὰς ποσοτικῆς ἀπόψεως. Ἀσχολήθηκε, ἀκόμα, καὶ ἔλυσε συγχρόνως προβλήματα ἀορίστων ἐξισώσεων 6' βαθμοῦ. Εἶχε σὲ μεγάλῃ ἐκτίμησιν τὰ Μαθηματικά, τὰ ὅποια παρουσίαζε «*οἰκεία τῷ ἀνθρωπίνῳ νοῦ*» καὶ «*θεωρίαν οἰκείαν τε καὶ ἡδέϊαν ἀσχολίαν τοῦ νοῦς*» καὶ ἐπομένως ἄξιζε ὁ ἄνθρωπος νὰ ἀσχολεῖται μὲ αὐτὰ ἰδιαιτέρως. Ἀφοῦ, κατὰ τὸν Παχυμέ-

ρη, καὶ ὁ Θεὸς «*ἔοικεν ὑμῖν ὄνειδιζειν ἀγεωμετρήτοις διαμένουσι*». Δὲν εἶναι ὅμως μόνο ἡ εὐχαρίστηση ἢ ἡ παραίνηση τοῦ Θεοῦ, οἱ μόνοι λόγοι γιὰ τοὺς ὁποίους θὰ πρέπει νὰ ἀσχολούμαστε μὲ τὰ Μαθηματικά. Εἶναι καὶ οἱ πρακτικὲς ἐφαρμογὲς τους, ὅπως λέγει ὁ Παχυμέρης. Ὁ ἴδιος ὑποστήριξε ὅτι οἱ μαθηματικὲς ιδιότητες τῶν ὕλικῶν ὄντων θὰ πρέπει νὰ θεωροῦνται ὡς ἀναλλοίωτες. Ἔτσι διατυπώνει παρόμοιες ἀντιλήψεις μὲ ἐκείνες τοῦ θεμελιωτοῦ τῆς Ἀναλυτικῆς Γεωμετρίας René Descartes ἀρκετοὺς αἰῶνες νωρίτερα.

Ὁ **Νικόλαος Ἀρταβάσδος** (ὁ ἐπικαλούμενος **Ραβδᾶς**), ἔζησε τὴν ἴδια περίοδο μὲ τὸν Ἰωάννη Πεδιάσιμο. Γεννήθηκε στὴ Σμύρνη καὶ προέβη σὲ νέα ἐπιμελημένη ἐκδοσὴ τοῦ ἀριθμητικοῦ ἔργου τοῦ Μάξιμου Πλανούδη «*Ψηφοφορία κατ' Ἰνδοὺς ἢ λεγομένη μεγάλη*». Ἐγραψε ἐπίσης τὶς «*Ἐπιστολές*», ἡ δευτέρη ἐκ τῶν ὁποίων τοῦ ἐξασφάλισε μίαν θέσιν στὴν Ἱστορία τῶν Μαθηματικῶν. Στὴν 2η Ἐπιστολῇ, ποὺ τὴν ἔγραψε τὸ 1341 καὶ ἔχει τίτλο «*Μέθοδος πολιτικῶν λογαριασμῶν*» (δηλ. περὶ τῆς σημερινῆς λεγομένης «*Μεθόδου τῶν τριῶν*»), παρουσιάζονται σελίδες ποὺ ἀφοροῦν τὴν ἐξαγωγή ρίζας, μίαν μέθοδο ὑπολογισμοῦ τῆς χρονολογίας τοῦ Πάσχα, μίαν γενικὴ θεωρίαν χρήσιμη στὴ λύση προβλημάτων τοῦ πρακτικοῦ βίου, στηριζομένη ἐπὶ τῆς θεωρίας τῶν ἀναλογιῶν (ἐκθέτει καὶ 18 προβλήματα μὲ λύσεις ἐνδιαφέρουσες, διότι δείχνουν πῶς εἶναι δυνατὸ νὰ λυθοῦν τὰ προβλήματα αὐτὰ χωρὶς τὴν βοήθεια τῆς ἀλγεβρας, προβλήματα πολὺπλοκα, ποὺ ἀνάγονται σήμερα σὲ ἐξισώσεις πρώτου βαθμοῦ). Ἡ πρώτη Ἐπιστολῇ, ποὺ ἔχει τίτλο «*Παράδοσις σύντομος καὶ σαφειστάτη τῆς ψηφοφορικῆς Ἐπιστήμης*», ἀσχολεῖται μὲ τὸν τρόπο τῆς ἀρίθμησης μὲ τὰ δάκτυλα τῶν χειρῶν ἀπὸ τὸ 1 μέχρι τὸ 9.999. Τέλος ὁ Ραβδᾶς ἀσχολήθηκε καὶ μὲ τὴ Γεωμετρίαν.

Ὁ **Νικηφόρος Γρηγορᾶς** (1295-1359/1360) ἐργάστηκε κυρίως γιὰ τὴ διόρθωση τοῦ Ἡμερολογίου. Τὸ σχέδιο τῆς διόρθω-

σης, πού παρουσίασε τὸ 1324, ἔτυχε τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐγκρίσης καὶ ἐπαινήθηκε. Ὅμως δὲν ἐφαρμόστηκε. Ἡ διόρθωση τοῦ Ἡμερολογίου μὲ βάση τὴν ἐργασία τοῦ Γρηγοῦ ἔγινε τὸ 1578 ἀπὸ τὸν πάπα τῆς Ρώμης τὸν Γρηγόριο τὸν ΙΓ'. Ἔργα τοῦ Γρηγοῦ εἶναι: «*Τὸ διορθωθὲν Πασχάλιον*», «*Σχόλια ἐπὶ Νικομάχου*», «*Περὶ τοῦ συμπαντος*», «*Σύστημα τοῦ κόσμου*», «*Ἐκθεσις τῶν ὑπολογισμῶν τῶν ἐκλείψεων τοῦ Ἡλίου κατὰ τὸν Πτολεμαῖον*», «*ὑπόμνημα καὶ συμπλήρωσις τῶν ἀρμονικῶν τοῦ Πτολεμαίου*». Ὁ Γρηγοῦς ἦταν πολυεπιστήμων καὶ πρωτοποριακὴ μορφή γιὰ τὴν ἐποχή του. Ὁ ἴδιος γνώριζε τὴν ἐπίδραση τῆς Σελήνης στὴ δημιουργία τοῦ φαινομένου τῶν παλιρροῶν καὶ μποροῦσε νὰ καθορίζει τὶς ἐκλείψεις τῶν ἐπομένων χρόνων.

Ὁ **Ἰσαὰκ Ἀργυρὸς** (14ος αἰ. μ.Χ.), μοναχός, εἶχε διδάσκαλο τὸν Νικηφόρο Γρηγοῦ. Ἐγραψε σχόλια στὰ πρῶτα ἕξι βιβλία τῶν «*Στοιχείων*» τοῦ Εὐκλείδη. Συνέγραψε πολὰ μαθηματικὰ καὶ ἀστρονομικὰ βιβλία. Ἀσχολήθηκε μὲ τὴ γεωμετρία, τὴν τριγωνομετρία καὶ τὴ γεωδαισία. Ἐγινε γνωστὸς ἀπὸ τὴν πρόταση πού ἔκανε τὸ 1371 γιὰ τὴ διόρθωση τοῦ Πασχάλιου Κανόνα. Συνέχισε ἐπιτυχῶς τὸ ἔργο τοῦ Νικηφόρου Γρηγοῦ.

Ὁ **Γεώργιος Χρυσοκόκης** (14ος αἰ. μ.Χ.), μαθητὴς τοῦ Μετοχίτη, ἔγραψε τὸ βιβλίον «*Ἐξηγήσεις εἰς τὴν Σύνταξιν τῶν Περσῶν*» (1346), (ὅπου μετέφερε τὶς περσικὰς γνώσεις γύρω ἀπὸ τὰ μαθηματικὰ καὶ τὴν Ἀστρονομία). Ἐπίσης, ἔγραψε τὸ ἔργο «*Πρόχειρος παράδοσις εἰς τοὺς περσικοὺς κανόνας τῆς ἀστρονομίας*». Τέλος ἀναφέρουμε ὅτι ὁ ἴδιος ἔγραψε καὶ μαθηματικὰ ἔργα.

Ὁ **Νικόλαος Καβάσιλας** (1290-1371), Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης καὶ Ἅγιος τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας (ἐορτάζεται στὶς 20 Ἰουνίου) ἦταν μαθητὴς τοῦ Μετοχίτη. Ἐγραψε ὑπόμνημα στὴν «*Σύνταξιν*» τοῦ Πτολεμαίου καὶ ὅπως σημειώνει ὁ Μ. Caputo δι' αὐτοῦ ἀρχίζει μία νέα γενιὰ «*ἡ ὁποία*

προετοιμάζει τὴν ἀναγέννηση τῆς κλασικῆς ἐπιστήμης στὴν Εὐρώπη».

Ὁ **Ἐμμανουὴλ Μοσχόπουλος** (1260-1316) διαμόρφωσε τὰ «*Ἀριθμητικὰ*» τοῦ διδασκάλου του Μαξίμου Πλανούδη. Ἐπίσης σχολίασε τὴν ἔκδοση τοῦ «*Διόφαντου*» τοῦ ἴδιου. Ἐγραψε ἀκόμη καὶ τὴν «*Παράδοσις εἰς τὴν εὐρεσιν τῶν τετραγώνων ἀριθμῶν*», τῶν γνωστῶν μέχρι σήμερα στοὺς μαθηματικούς «*μαγικῶν τετραγώνων*».

Ὁ **Θεόδωρος Μελιτηνιώτης** (14ος αἰ. μ.Χ.) ἦταν καθηγητὴς στὴν Πατριαρχικὴ Ἀκαδημία καὶ ἔγραψε περὶ τὸ 1361 τὸ σπουδαῖο ἀστρονομικὸ ἔργο «*Ἀστρονομικὴ Τρίβιβλος*». Γιὰ τὸ ἔργο αὐτὸ ὁ καθηγητὴς Β. Τατάκης ἔδωσε τὸν χαρακτηρισμὸ, τὸ 1949, ὡς τὸ «*ἐπιστημονικώτερον ἀστρονομικὸν ἔργο ὁλοκληρου τῆς Βυζαντινῆς ἐποχῆς*».

Ὁ **Νικηφόρος Βλεμμύδης** (1197-1272), κληρικὸς, ἔγραψε τὸ ἔργο «*Ἐπιτομὴ Φυσικῆς*». Ἐπίσης ἔγραψε «*Γεωγραφίαν συνοπτικὴν*», (πού στηρίζεται στὸ ἔργο τοῦ Διονυσίου τοῦ Περιηγητοῦ) καὶ «*Περὶ Οὐρανοῦ καὶ Γῆς, Ἡλίου, Σελήνης, χρόνου καὶ ἡμερῶν*». Τέλος ἀναφέρουμε ὅτι ὁ Βλεμμύδης παρουσιάζεται νὰ εἶναι πολὺ βαθὺς γνώστης στὴν ἀνάλυση ἐνοιῶν, ὅπως τὰ ἀπείρως μικρὰ καὶ τὰ ἀπείρως μεγάλα ποσὰ καὶ οἱ μεταβολές τους, πού εἶναι θέματα τοῦ Ἀπειροστικοῦ Λογισμοῦ.

Ὁ **Θεόδωρος Β' Λάσκαρις**, Αὐτοκράτορας τῆς Νίκαιας (1254-1258) καὶ συγγραφέας τοῦ Μεγάλου Παρακλητικοῦ Κανόνα πρὸς τὴν Παναγία, εἶχε διδάσκαλο τὸν Νικηφόρο Βλεμμύδη καὶ ἔγραψε τὸ ἔργο: «*Τῆς Φυσικῆς κοινωνίας λόγοι ἕξ*».

Ὁ **Μανουὴλ Βρυένιος** (14ος αἰ. μ.Χ.) ἦταν διδάσκαλος τοῦ Θεόδωρου Μετοχίτη καὶ ὑπῆρξε ἕνας ἰκανὸς ἀστρονόμος.

Ὁ **Γρηγόριος Χιονιάδης** (13ος - 14ος αἰ. Μ.Χ.), διέπρεψε στὴν Τραπεζούντα, στὴν Ἀστρονομία, ἀντλώντας κυρίως ἀπὸ τὴ σοφία τῶν Περσῶν τῶν ὁποίων γνώριζε καὶ τὴ γλῶσσα καὶ τὴ χώρα. (Ὅπως παρατηρεῖ ὁ Β. Τατάκης, τὸ ἐνδιαφέρον τῶν Βυζαντι-

νων για τις εργασίες των Περωων η των Ινδων αποδεικνυει την ευρύτητα του πνεύματος των, για να μάθουν την επιστημονική κίνηση των άλλων χωρών).

Ενδιαφέρουσα πληροφορία για τον Γρηγόριο Χιονιάδη είναι νομίζω η ακόλουθη:

Ο θεωρητικός φυσικός Μανώλης Πάσχος, έρευνητής στον τομέα των στοιχειωδών σωματιδίων, καθηγητής στο Darmstadt, αναδιφώντας στη βιβλιοθήκη του Βατικανού, βρήκε πολύ σημαντική εργασία του Γρηγορίου Χιονιάδη για το σύστημα του κόσμου. Έτσι γίνεται φανερό ότι το μεγάλο αυτό πρόβλημα δεν άπασχόλησε μόνο τον Άρισταρχο το Σάμιο, τον Πτολεμαίο, τον Κοπέρνικο, δηλ. την ελληνική αρχαιότητα και την Ευρωπαϊκή Αναγέννηση, αλλά και το Βυζάντιο. Φαίνεται ότι ο διαπρεπής αυτός αστρονόμος είχε και πρωτότυπο έργο και δεν περιορίστηκε στο να άντλεϊ γνώσεις από τους Πέρσες.

Ο **Μανουήλ Τραπεζούντιος**, (14ος αι. μ.Χ.), κληρικός, αφού μελέτησε βιβλία μαθηματικής και αστρονομικής περσικής σοφίας, έκανε γνωστή τη σοφία αυτή στο περιβάλλον του.

Ο **Κωνσταντίνος Λουκίτης** (ή και **Λυκίτης**) (13ος -14ος αι. μ.Χ.) διακρίθηκε στην Τραπεζούντα για τις φυσικομαθηματικές του γνώσεις. Δίδαξε στην Ακαδημία της Τραπεζούντας όπου εκεί καλλιεργούνταν οι θετικές επιστήμες.

Ο **Γεώργιος Ακροπολίτης** (1220-1282), ήταν επιστήμονας που διακρίθηκε ως συγγραφέας (ή σχολιαστής). Είχε σπουδαίο διβλιογραφικό εργαστήριο, στο οποίο γινόνταν ή αντιγραφή, ή διόρθωση, ή συμπλήρωση και ό έλεγχος, δάσει αρχαιοτέρων κειμένων, έργων προγενεστέρων συγγραφέων.

Ο **Γεώργιος Γεμιστός** (ή και **Πλήθων**) (1355-1452) έγραψε έργα γεωγραφικά και αστρονομικά. Επίσης έγραψε πραγματεία περί ήμερολογίου, στην οποία προέτεινε την

είσαγωγή ενός οεληνοηλιακού ήμερολογίου. Συνέβαλε πολύ στη διάδοση των έργων του Στράβωνος στη Δύση, τα όποια πριν από τον 15ο αι. μ.Χ. ήταν έντελως άγνωστα εκεί. Ό ίδιος πίστευε στην σφαιρικότητα της Γης.

Από τα παραπάνω βλέπομε ότι το Όρθόξο Χριστιανικό Βυζάντιο δεν άδιαφόρησε για τις επιστήμες. Αντιθέτως καλλιέργησε και περιέβαλε με ιδιαίτερο ενδιαφέρον τόσο την ανθρωπιστική, όσο και τη φυσικομαθηματική επιστήμη. Μετά την Άλωση της Κωνσταντινούπολης (1453) οι επιστήμονες του Βυζαντίου παίρνουν το δρόμο προς τη Δυτική Ευρώπη και μεταφέρουν εκεί το βυζαντινό επιστημονικό πνεύμα. Με τον τρόπο αυτό συμβάλλουν στην επιστημονική αναγέννηση της Ιταλίας και της Κεντρικής Ευρώπης.

ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ Τ. ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. «*Άστρονομία και Άστρολογία στο Βυζάντιο*», Δημητρίου Δ. Κωτσάκη, Άδελφότης Θεολόγων ή «ΖΩΗ», 1983, Άθήνα.
2. «*Νέα Έλληνική Ιστορία (1204-1985)*» Άπόστολος Ε. Βακαλόπουλος, γ' Έκδοση, Έκδόσεις «Βάνιας», Θεσσαλονίκη, 1988.
3. «*Οί Μαθηματικοί της Αρχαίας Ελλάδας*», Βαγγέλη Σπανδάγου - Ρούλας Σπανδάγου - Δέσποινας Τραυλού, Έκδ. «Αΐθρα, 1994.
4. «*Διδάσκαλοι του Γένους και Άστρονομία (1453-1821)*», Δημ. Δ. Κωτσάκη, Άδελφότης Θεολόγων ή «ΖΩΗ», Άθήνα 1983.
5. «*Η Χριστιανική Πίστις εις τον Αΐωνα της Επιστήμης*», Νικολάου Παν. Βασιλειάδη, Άδελφότης Θεολόγων «ό ΣΩΤΗΡ», Άθήνα, Ιούλιος 1986.
6. «*Οί Άστρονόμοι της Αρχαίας Ελλάδας*», Βαγγέλη Σπανδάγου - Ρούλας Σπανδάγου - Δέσποινας Τραυλού, Έκδ. «Αΐθρα», 1995.
7. Έγκυκλοπαίδεια: *Πάπυρος-Λαρούς Μπριτάνικα*, «*Υδρία*», «*Έλευθερουδάκη*», «*Ηλιου*», «*Νέα Δομή*», «*Μεγάλη Έλληνική Έγκυκλοπαίδεια*» Παύλου Δρανδάκη.
8. «*Ιστορία των Μαθηματικών*» G. Loria, Τόμος Α', (Μετάφρασις εκ του ιταλικού πρωτοτύπου: Μιχαήλ Κ. Κωδαίου), Έκδ. Έλληνικής Μαθηματικής Έταιρείας.

ΠΡΟΕΟΡΤΙΟΣ ΠΡΟΤΡΟΠΗ

«Προεόρτιον ἕμνον, ἐν τῇ σῇ γεννήσει,
προσφέρομεν ἐν πίστει»¹.

Ἐὰν ἀφαιρεθεῖ ἡ πρόθεση «πρὸς» ἀπὸ
τις λέξεις τοῦ τίτλου, τότε μᾶς ἐμφανίζεται
ἕνας ἄλλος, πάλι, τίτλος: «*Εὐόρτιος τροπή*».

Χωρὶς καμιά ἐννοιολογικὴ ἀπόχρωση
καὶ οἱ δύο τίτλοι μᾶς ὑποδεικνύουν:

«*Προεόρτια ἄσματα, διανοίας εὐθύτητι,
τῆς Χριστοῦ Γεννήσεως προηγήσωμεν*»².

Καὶ οἱ δύο τίτλοι μᾶς προτρέπουν, χω-
ρὶς κάποια παρέκκληση-περιορισμό, νὰ πα-
ρακολουθήσωμε τὶς Ἀκολουθίες τῆς ΚΔ'
μηνὸς Δεκεμβρίου. Καὶ ἀπευθύνονται σ' ὅλη
τὴν Κτίση:

«*Ἄκουε, οὐρανέ, καὶ ἐνωτίζου ἡ γῆ...
ὁ Πλαστουργὸς πάσης κτίσεως διαπλάτ-
τεται*»³.

Θὰ ἄξιζε νὰ παρακολουθήσωμε τὴν ἀν-
ταπόκριση τῆς Κτίσεως γιὰ τὸν ἐρχομὸ τοῦ
«*προωτοτόκου τῆς κτίσεως*», μέσα ἀπὸ μιὰ
σκιαγράφηση ὑμνογραφικῆς προσφορᾶς-
δωρεᾶς, ὅπου ὁ ὑμνογράφος προτρέπει:

«*Χορευέτω ἅπανα ἡ κτίσις ἐορτάζου-
σα*»⁴

1. Πρῶτο-πρῶτο τὸ Σπήλαιον:

«*Ἐν κυμβάλοις ἠχήσωμεν, ...ἐν ἀγίῳ
Σπηλαίῳ... ἀνακλίνεται ὡς βρέφος,
καὶ σπαργανοῦται ὡς νήπιον*»⁵,

«*Σὲ τὸν ἐπὶ ὑδάτων κρεμάσασα...
ἡ κτίσις κατιδοῦσα,
ἐν τῷ Σπηλαίῳ τικτόμενον,
θαμβητικῶς συνεχίετο*»⁶.

«*Νεοποιεῖς τοὺς γηγενεῖς,
ὁ Πλαστουργὸς χοϊκὸς χρηματίας.
Φάτνη γὰρ καὶ σπάργανα καὶ σπήλαιον,
τῆς Σῆς ταπεινώσεως σύμβολα*»⁷,

«*Ἡ Παρθένος σήμερον,
...ἐν Σπηλαίῳ ἔρχεται,
ἀποτεκεῖν ἀπορρήτως...*»⁸.

2. Τώρα, ἡ Γῆ:

«*Ἴδου καιρὸς ἤγγικε τῆς σωτηρίας
ἡμῶν...*

«*Βηθλεέμ, γῆ Ἰούδα, τέρπου καὶ ἀγάλλου*»⁹,

«*Ἄκουε οὐρανέ, καὶ ἐνωτίζου ἡ γῆ...*»¹⁰

«*Βηθλεέμ, εὐφραίνου...*

«*χορευέτω ἅπανα ἡ κτίσις ἐορτάζουσα*»¹¹,

«*Ἦπλωσε γῆ τὰ νῶτα,
καὶ δέχεται δεχόμενον τὸν Κτίστην...*»¹².

3. Ὁ οὐρανὸς (Ἀστήρ, Ἄγγελος):

«*Ἦπλωσε γῆ τὰ νῶτα καὶ δέχεται δε-
χόμενον τὸν Κτίστην,
τὴν δόξαν ἐξ Ἀγγέλων, ἐξ οὐρανοῦ τὸν
ἀστέρα δέ...*»¹³

«*Ἡ Παρθένος σήμερον, τὸν Προαιώνιον
Λόγον...*

«*Χόρευε, ἡ οἰκουμένη ἀκουτισθεῖσα·
δόξασον, μετὰ Ἀγγέλων καὶ τῶν Ποι-
μένων*»¹⁴

«*Στρατὸς εὐτρεπίσθητι θεῶν Ἀγγέλων,
ὑμνήσαι τὴν ἄφατον, Κυρίου συγκατά-
βασιν*»¹⁵,

«*Ἄκουγε οὐρανέ... ὁ οὐρανὸν πάσης
κτίσεως διαπλάττεται*»¹⁶.

4. Ὁρη καὶ βουνοί:

«*Ἴδου καιρὸς ἤγγικε τῆς σωτηρίας
ἡμῶν...
Ἀκούσατε ὄρη καὶ βουνοί*»¹⁷.

5. Φάτνη:

«*Ἐν κυμβάλοις ἠχήσωμεν... ἐν ἀγίῳ
Σπηλαίῳ,
καὶ ἐν φάτνῃ ἀνακλίνεται ὡς βρέ-
φος...*»¹⁸,

«Νεοποιεῖς τοὺς γηγενεῖς,
ὁ Πλαστουργὸς χοϊκὸς χρηματίσας.
Φάτνη γὰρ καὶ σπάργανα καὶ σπήλαιον,
τῆς σῆς ταπεινώσεως σύμβολα»¹⁹,

«Ἄφραστον θαῦμα! ὁ ἐν καμίνῳ ῥυσά-
μενος,

τοὺς Ὀσίους παῖδας ἐκ φλογὸς φάτνη
πενιχρᾶ βρέφος ἀνακέκλιται,
εἰς σωτηριᾶν ἡμῶν...»²⁰,

«Ὀλβιος φάτνη! ἐν ἑαυτῇ δεξαμένη γάρ,
ὥσπερ βρέφος, τὸν Δημιουργόν, ὡς χε-
ρουδικὸς θρόνος ἀναδείκνυται...»²¹

6. Σπάργανα:

«Ἐν κυμβάλῳις ἠχήσωμεν... ἐν ἀγίῳ
Σηλαίῳ,

καὶ ἐν φάτνῃ ἀνακλίνεται ὡς βρέφος, καὶ
σπαργανοῦται ὡς νήπιον»²²,

«...φάτνη γὰρ καὶ σπάργανα καὶ σπή-
λαιον, τῆς σῆς ταπεινώσεως σύμβολα»²³,

«Νόμῳ βροτείῳ, τὴν ἐν σπαργάνῳις κα-
τάθειν,

καταδέχη, βρέφος πεφηνῶς»²⁴.

7. Χρυσὸς - Λίβανον - Σμύρνα:

«Τῶν Προφητῶν αἱ ῥήσεις, νυνὶ πεπλή-
ρωνται...

ἀρθοίζονται οἱ Μάγοι, δῶρα κομίζον-
τες...»²⁵

«Ἦλωσε γῆ τὰ νῶτα... ἐκ Μάγων δῶρά
τε, κόσμου τε παντὸς ἐπίγνωσιν»²⁶,

«Διὰ τῆς αμύρνης τὸ θνητόν, διὰ χρυ-
σοῦ τὸ βασιλεῖον κράτος, διὰ δὲ τοῦ λιθά-
νου τῆς Θεότητος, τὴν ὑπεροχὴν ὑπερφαί-
νουσι»²⁷.

8. Ποιμένες:

«...ἀθροίζονται οἱ Μάγοι, δῶρα κομίζον-
τες ἀγραυλοῦσι Ποιμένες»²⁸,

«Ἀύλων Ποιμενικῶν, καταπαύων
ἄσμα...»²⁹,

«Ἦλωσε γῆ τὰ νῶτα... ἐκ τῶν Ποιμέ-

των αἰνεῖν...»³⁰,

«Ἦ Παρθένος σήμερον...

δόξασον, μετὰ Ἀγγέλων καὶ τῶν Ποι-
μένων»³¹,

«...Μάγοι ἐπιφθάσατε Ποιμένες σπεύ-
σατε...»³²

9. Μάγοι:

«...ἀθροίζονται οἱ Μάγοι, δῶρα κομίζον-
τες»³³,

«... ἐκ τῶν Ποιμένων αἰνεῖν, ἐκ Μά-
γων δῶρα τε...»³⁴,

«Στρατὸς εὐτρεπίσθητι θείων Ἀγγέ-
λων...

Μάγοι ἐπιφθάσατε Ποιμένες σπεύσα-
τε...»³⁵,

«Ἀγαλλιάσθω ἡ κτίσις·

κίττειται γὰρ ὁ Κτίστης...

μετὰ δῶρων Μάγοι προὔπαντήτω-
σαν...»³⁶,

10. Ἡ Κτίσις ὅλη:

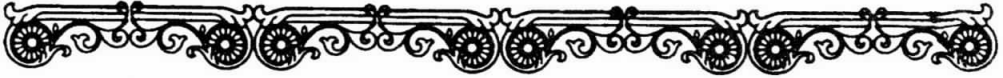
«Ψαλάτωσαν χαίρουσαι αἱ βασιλεῖαι
πάσης γῆς... καὶ ὅλη ἡ κτίσις, τὸν Κύριον»³⁷,

«Δεῦρο Βηθλεέμ, ἐτοιμάζου τὰ τοῦ τόκου
ἴθι Ἰωσήφ, ἀπογράφου σὺν Μαρίᾳ· σε-
πτοτάτη ἡ φάτνη! θεοφόρα τὰ σπάργα-
να!...»³⁸.

Μὲ τὸ ἄρθρο αὐτὸ προτρεπόμεθα «ἐν
κυμβάλῳις ἠχήσωμεν», «ἰδοὺ καιρὸς ἠγγι-
κε τῆς σωτηρίας ἡμῶν». «Ἄκουε οὐρανέ,
καὶ ἐνωτίζου ἡ γῆ... ὁ Πλαστουργὸς πάσης
κτίσεως, διαπλάττεται», «ἡ προσοδικία τῶν
Ἐθνῶν καὶ λύτρωσις». «Καρδία πᾶσα γη-
γενῶν σκιρτάτω· εὐφραίνεσθω ἡ κτίσις». «Χορευέτω ἅπανα ἡ κτίσις ἐορτάζουσα». «Πᾶσα πνοὴ αἰνεσάτω τὸν Παντουργέτην».

ΘΕΟΔΩΡΟΣ Ι. ΨΑΡΙΩΤΗΣ

1. Μὴν Δεκέμβριος ΚΔ' Προεόρτιος Ὡδῆ ἡ Τροπάρια.
2. Εἰς τὸν Ἑσπερινόν, Στιχηρὸν Προσόμοιον Προεόρ-
τιον.
3. Εἰς τὸν Ἑσπερινόν, Εἰς τὸν Στίχον, Στιχηρὸν Ἰδιό-
μελον.

1997 μ.Χ.

*Οί Μάγοι ξαναγύρισαν στην εποχή μας,
ἀλλὰ δὲν βρίσκουνε στους οὐρανοὺς τ' ἀστέρι,
μετροῦν τὰ χίλια ἑννιακόσια τόσα χρόνια
καὶ μὲ τὴ ζωὴ πού κάνουμε ἀποροῦν.*

*-Δὲν ἐγεννήθηκε ὁ Χριστός, ρωτοῦν, στὴ γῆ μας,
'Απόστολοι δὲν ἦρθαν στὰ δικά σας μέρη;
Γιατὶ ἔμεινε ἡ φάτνη στὴν καρδιά σας ἄδεια,
ἢ μήπως ἔσφαξε ὁ Ἡρώδης τὸν Μεσσία;*

*-Πρέπει νὰ πᾶμε πάλι πίσω στὴν Περσία,
θὰ τοὺς γνωρίζαμε, μᾶς εἶπε, ἀπ' τὴν ἀγάπη,
κι αὐτοὶ χιλιάδες τόσα χρόνια σ' αὐταπάτη
χωρὶς Μεσσία, ζοῦν μετὰ Χριστό.*

ΕΛ. ΜΑΪΝΑΣ

4. Ἐν τοῖς Ἀποδείπνοις, Ὠδὴ α'.
5. Εἰς τὸν Ἑσπερινόν, Στιχηρὸν Προσόμοιον, Προεόρτιον.
6. Ἐν τοῖς Ἀποδείπνοις, Ὠδὴ γ', Ὁ Εἰρμὸς.
7. Εἰς τὸν Ὅρθρον, Προεόρτιον Τροπάριον.
8. Κοντάκιον, Προεόρτιον.
9. Εἰς τὸν Ἑσπερινόν, Δόξα... Καὶ νῦν...
10. Εἰς τὸν Στίχον, Στιχηρὸν Ἰδιόμελον.
11. Ἐν τοῖς Ἀποδείπνοις, Εἰς τὸν προεόρτιον Κανόνα, Ὠδὴ α'.
12. Εἰς τὸν Ὅρθρον, Προεόρτιος, Τροπάριον Ὠδῆς γ'.
13. Εἰς τὸν Ὅρθρον, Προεόρτιος, Τροπάριον.
14. Κοντάκιον Προεόρτιον.
15. Εἰς τὸν Ὅρθρον, Προεόρτιος, Τροπάριον μετὰ τὴν Ὠδὴ γ'.
16. Εἰς τὸν Στίχον, Στιχηρὸν Ἰδιόμελον,
17. Εἰς τὸν Ἑσπερινόν, Δόξα... Καὶ νῦν...
18. Εἰς τὸν Ἑσπερινόν, Στιχηρὸν Προσόμοιον, Προεόρτιον.
19. Εἰς τὸν Ὅρθρον, Προεόρτιος, Τροπάριον Ὠδῆς ε'.
20. Εἰς τὸν Ὅρθρον, Προεόρτιος, Τροπάριον Ὠδῆς ζ'.
21. Εἰς τὸν Ὅρθρον, Προεόρτιος, Τροπάριον Ὠδῆς ζ'.
22. Εἰς τὸν Ἑσπερινόν, Στιχηρὸν Προσόμοιον, Προεόρτιον.
23. Εἰς τὸν Ὅρθρον, Προεόρτιος, Τροπάριον Ὠδῆς ε'.
24. Εἰς τὸν Ὅρθρον, Προεόρτιος, Τροπάριον Ὠδῆς ζ'.
25. Εἰς τὸν Ὅρθρον, Κάθισμα.
26. Εἰς τὸν Ὅρθρον, Προεόρτιος, Τροπάριον Ὠδῆς γ'.
27. Εἰς τὸν Ὅρθρον, Προεόρτιος, Τροπάριον Ὠδῆς ε'.
28. Εἰς τὸν Ὅρθρον, Κάθισμα.
29. Εἰς τὸν Ὅρθρον, Μετὰ τὴν θ' Στιχολογίαν, Αυτόμελον.
30. Εἰς τὸν Ὅρθρον, Προεόρτιος, Τροπάριον, Ὠδὴ γ'.
31. Κοντάκιον. Προεόρτιον Ἦχ. γ'.
32. Εἰς τὸν Ὅρθρον, Προεόρτιος, Μετὰ τὴν Ὠδὴ γ'.
33. Εἰς τὸν Ὅρθρον, Κάθισμα, Ἦχος πλ. β'.
34. Εἰς τὸν Ὅρθρον, Προεόρτιος, Τροπάριον Ὠδῆς θ'.
35. Εἰς τὸν Ὅρθρον, Προεόρτιος, Μετὰ τὴν Ὠδὴ γ'.
36. Εἰς τὸν Ὅρθρον, Προεόρτιος, Τροπάριον Ὠδῆς γ'.
37. Εἰς τὸν Ὅρθρον, Προεόρτιος, Μετὰ τὴν Ὠδὴ θ'.
38. Εἰς τὸν Ὅρθρον, Δόξα... μετὰ τοὺς Αἴνους.

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ

ΑΝ ΕΙΧΕ ΓΕΝΝΗΘΗ

Πολλές φορές γιορτάσαμε τὰ Χριστούγεννα. Καὶ στὶς ὀλόφωτες ἐκκλησιές, ἀκούσαμε νὰ ψάλλεται χαρούμενα τὸ τροπάριο τῆς ἑορτῆς: «*Ἡ γέννησίς Σου, Χριστέ ὁ Θεὸς ἡμῶν, ἀνέτειλε τῷ κόσμῳ τὸ φῶς τὸ τῆς γνώσεως...*»

Καὶ λοιπὸν; Ἐπαψε νὰ βρισκῆ πρόσφορο ἔδαφος στὴν καρδιά μας τὸ μῖσος; Ἡ ἢ ἀδιαφορία γιὰ τὶς ἀνάγκες τοῦ πλησίον μας;

Εἶδαμε αὐτὸν τὸν «**πλησίον**», ὡς «**ἀδελφὸν Χριστοῦ**»;

Ἐθρέψαμε πεινῶντα; Ἐποτίσαμε διψῶντα; Ἐπεσεκέφθημεν ἀσθενοῦντα ἢ ἐν φυλακῇ ὄντα;

Ἡ καρδιά μας σκίρτησε ἀπὸ ἀγάπη; Καὶ ἢ ἀγάπη αὐτὴ ἔγινε πρᾶξις;

Γιορτάζουμε κάθε χρόνο τὰ Χριστούγεννα. Ὅμως, οὔτε «**ἐπὶ γῆς εἰρήνη**» ἔχουμε, οὔτε «**ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία**». Γιατί;

Ὁ Χριστὸς ἦλθε στὴ γῆ. Ἀλλὰ οἱ πόλεμοι δὲν ἔπαψαν νὰ διαδέχονται ὁ ἓνας τὸν ἄλλον. Ὁλοένα περισσότεροι, χειρότεροι, φονικώτεροι καὶ πιὸ ἀδικοί. Καὶ ὁ ἄνθρωπος ζῆ μέσα στὴν ἀβεβαιότητα, στὰ βάσινα, στὸν πόνο καὶ στὴ μιζέρια. Γιατί;

Γιατί ὁ Χριστὸς γεννήθηκε στὸ Σπήλαιο τῆς Βηθλεέμ, ἀλλὰ ὄχι στὴν καρδιά μας.

Γιατί ὁ Χριστὸς γεννήθηκε καὶ ἀνδρώθηκε καὶ ἐδίδαξε «**ὄστις θέλει ὀπίσω μου ἔλθειν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτόν**». Καὶ εἶναι εὐκολώτερο νὰ γεννηθῆ ὁ Χριστὸς, παρὰ νὰ

ἀπαρνηθοῦμε τὸν ἑαυτό μας.

Ὁ Χριστὸς γεννήθηκε. Καὶ ἡ γέννησίς Του ἔφερε «**χαρὰν μεγάλην... παντὶ τῷ λαῷ**». Ὅχι ὅμως καὶ στὸν Ἡρώδη ποὺ ἐφοβήθηκε «**διὰ τὴν βασιλείαν**». Καὶ ὁ καθένας μας εἶναι συχνὰ ἓνας μικρὸς Ἡρώδης πού, ἀπὸ φόβο μὴ χάσῃ τὴ «**βασιλεία**» του, δὲν διστάζει νὰ ἐξοντώσῃ τὸν πλησίον του.

Ὁ Χριστὸς γεννήθηκε. Καὶ μεταξὺ τῶν μαθητῶν Του ὑπῆρξαν ἄπιστοι, ἀρνητές, προδότες. Ἡ παράδοσις αὐτὴ συνεχίζεται στοὺς αἰῶνες.

Ἄν εἶχε γεννηθῆ στὶς καρδιές, μας, θὰ εἶχε ἐπικρατήσῃ ἡ εἰρήνη στὴ γῆ.

Ἄν εἶχε γεννηθῆ στὶς καρδιές, μας, θὰ εἶχε ἔρθῃ ἡ εὐδοκία στὶς ψυχές, μας.

Ἀλλὰ ὁ Χριστὸς θέλησε νὰ εἶναι «**Κύριος καὶ Θεός**» μας καὶ ὄχι κυρίαρχος. Δὲν θέλησε νὰ μᾶς ἐπιβάλῃ τὴν παρουσία Του. Στάθηκε στὴν ἄκρη, διακριτικά, καὶ περίμενε. Νὰ πᾶμε ἐμεῖς. Ὅπως οἱ μάγοι. Νὰ πᾶμε ἐμεῖς. Ὅπως οἱ ποιμένες. Ταπεινοὶ προσκυνηταὶ τῆς δόξας Του. Λάτρεις τῆς θεότητός Του. Ἐλεύθεροὶ ἀποδέκτες τοῦ μηνύματος τῆς ἀγάπης, ποὺ ἦρθε νὰ φέρῃ στὴ γῆ.

Καὶ ἐφέτος θὰ ἠχήσουν χαρούμενα οἱ καμπάνες τῶν Χριστουγέννων. Καὶ ὁ Χριστὸς θὰ ξαναγεννηθῆ. Στὴ Φάτνη; Ἡ στὶς καρδιές, μας;

ΠΑΝΟΡΜΙΤΗΣ

ΤΟ ΟΔΟΙΠΟΡΙΚΟ ΜΙΑΣ ΕΠΙΣΚΕΨΕΩΣ ΣΤΗΝ ΘΡΑΚΗ

Ἐβδομήντα μέλη τῆς «Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπίσημόνων» εἶχαν τὸ τετραήμερο τῶν ἑορτῶν τοῦ Ἁγίου Δημητρίου καὶ τῆς ἐθνικῆς ἐπετείου τῆς 28ης Ὀκτωβρίου τὴν εὐκαιρία νὰ ζήσουν τὸν παλμὸ τοῦ λαοῦ μας τῆς Βορείου Ἑλλάδος καὶ εἰδικώτερα ἐκείνων τῶν ἀκριτικῶν περιοχῶν τῆς Θράκης. Οἱ ἐντυπώσεις ἐκείνων ποὺ μετεῖχαν στὴν ἐκδρομὴ εἶναι πολλὲς καὶ ποικίλες, ἀλλὰ ὅπωςδήποτε πρόξενοι ἐνὸς κλίματος αἰσιοδοξίας.

Πρῶτος σταθμὸς ἡ Θεσσαλονίκη τὴν παραμονὴ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου. Ἐδῶ στὴν πρωτεύουσα τοῦ Ἑλληνικοῦ Βορρᾶ, στὴν δεύτερη πόλιν τῆς βυζαντινῆς αυτοκρατορίας, ὅπου ἐκήρυξε ὁ Ἀπόστολος Παῦλος καὶ ἀγίασε μὲ τὸν μαρτυρικό του θάνατο ὁ Ἅγιος Δημήτριος, ἐκτίθενται, ὡς γνωστόν, στίς αἰθουσες τοῦ Μουσείου Βυζαντινοῦ Πολιτισμοῦ μέρος τῶν θησαυρῶν τοῦ Ἁγίου Ὄρους. Αὐτὰ τὰ ἐκθέματα, δημιουργήματα τῆς εὐσεβείας γενεῶν καὶ γενεῶν μοναχῶν τοῦ Ὄρους καθὼς καὶ τὰ πολύτιμα ἀναθήματα αυτοκρατόρων καὶ ἄλλων ἡγεμόνων, πιστῶν στὴν Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία, μέσα σὲ μία ὑποβλητικὴ ἀτμόσφαιρα, ποὺ συντελεῖ στὴν ἀναπόληση τῆς χιλιόχρονης ἱστορίας τοῦ Ἄθω, εἶχαν τὴν εὐκαιρία νὰ δοῦν οἱ ἐκδρομεῖς τῆς Χ.Ε.Ε., ποὺ μαζί μὲ τὸ προσκύνημα στὸν ἱστορικό ναὸ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου ἀνύψωσε τὶς ψυχὲς σὲ μία διάθεση δοξολογίας πρὸς τὸν Θεὸν γιὰ τὰ θαυμαστά ἐπιτεύγματα τῶν μαρτύρων καὶ τῶν ἀγωνιστῶν τῆς πίστεως.

Στὴν συνέχεια, στίς ἐπόμενες ἡμέρες τὸ κλιμάκιο τῆς Χ.Ε.Ε. ἐπισκέφθηκε τὰ τοπικὰ παραρτήματα τῶν ὀρθοδόξων χριστιανικῶν

σωματείων «ὁ Ἀπόστολος Παῦλος» στίς πόλεις τῆς Καβάλας, Ξάνθης, Κομοτηνῆς καὶ Ἀλεξανδρουπόλεως καὶ εἶχε τὴν χαρὰ τῆς ἀμεσης ἐπικοινωνίας μὲ τοὺς ἀδελφούς μας, οἱ ὅποιοι ζοῦν καὶ ἀγωνίζονται στίς ἀκριτικὲς πόλεις τοῦ Ἑλληνικοῦ Βορρᾶ. Πέραν ὅμως τῆς χαρᾶς ποὺ αἰσθάνθηκαν ἀπὸ τὴν ἐπικοινωνία καὶ τὰ φιλόξενα αἰσθήματα τῶν Μακεδόνων καὶ Θρακῶν ἀδελφῶν τὰ μέλη τῆς ΧΕΕ διεπίστωσαν τὸν ἀγωνιστικό παλμὸ καὶ τὸ ἐθνικὸ των φρόνημα καθὼς καὶ τὴν ψύχραιμην ἀντιμετώπιση τοῦ ἐνδεχομένου ἐξ ἀνατολῶν κινδύνου. Τὸ πνεῦμα αὐτὸ μπορεῖ νὰ πει κανεὶς ὅτι τὸ συναντᾶ καὶ σὲ εὐρύτερα στρώματα τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θράκης. Θὰ πρέπει σὸ σημεῖο αὐτὸ νὰ ἀναφερθεῖ καὶ τὸ γεγονός ὅτι σὸ κλίμα αὐτὸ συμβάλλει καὶ τὸ ὄλον ἔργον τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως τοῦτο τὸ ἀνέλυσαν στοὺς ἐκδρομεῖς κατὰ τὶς ἐπισκέψεις των στίς ἑδρες τῶν Μητροπολιτῶν Ξάνθης, Μαρωνείας καὶ Ἀλεξανδρουπόλεως οἱ οἰκεῖοι Μητροπολίτες κ.κ. Παντελεῖμων, Δαμασκηνὸς καὶ Ἀνθιμος.

Στὴν Ξάνθη καὶ τὴν Κομοτηνὴ, σύμφωνα μὲ τὸ πρόγραμμα τῆς ἐκδρομῆς, ἐνώπιον πυκνῶν ἀκροατηρίων καὶ μὲ τὴν παρουσία τῶν ἐπιτοπίων Μητροπολιτῶν ἔγιναν δύο ὁμιλίες ἀπὸ τὸν καρδιολόγον ἱατρὸν κ. Μιχάλην Μηλίγκον, μὲ θέματα: «*Τὸ θρησκευτικό δίωγμα ὡς παράγων ἀσφαλείας καὶ ὑγείας*» καὶ «*Τὸ χάσμα τῶν γενεῶν*», ἀντίστοιχα, καὶ ἀπὸ τὴν φιλόλογο κυρία Δήμητρα Χριστοδούλου σχετικὰ μὲ τὴν ἐθνικὴ ἐπέτειο τῆς 28ης Ὀκτωβρίου.

Ἐπίσης στὴν αἴθουσα τῆς χριστιανικῆς

κινήσεως Ἀλεξανδρουπόλεως ἐνώπιον πυκνοῦ ἀκροατηρίου ἔγινε ὁμιλία ἀπὸ τὸν Πρόεδρο τῆς Χ.Ε.Ε. κ. Χριστόφορον Διακόπουλον μὲ θέμα: «*Ἡ διὰ βίου Παιδεία*».

Ἐξ ἄλλου στὸ φύλλο τῆς 1ης Νοεμβρίου στὴν ἡμερησία τοπικὴ ἐφημερίδα τῆς Κομοτηνῆς «ἡ Πατρίδα», δημοσιεύθηκε εὐρὺ ἐπαινετικὸ σχόλιο γιὰ τὴν ἐπίσκεψή τῆς Χ.Ε.Ε. στὴν Θράκη καὶ ἰδιαίτερα στὴν Κομοτηνὴ.

Παράλληλα μὲ τὶς πνευματικὲς αὐτὲς εὐκαιρίες οἱ ἐκδρομεῖς ἀπῆλυσαν τὶς ὁμορφιὲς τῆς ἑλληνικῆς ὑπαίθρου, τόσον στοὺς εὐφοροὺς κάμπους τῆς Θράκης ὅσο καὶ στὰ δάση τῆς Ροδόπης καὶ τοῦ ὑδροδιότουπο στὸ Δέλτα τοῦ Ἑβρου.

Τὴν 28η Ὀκτωβρίου οἱ ἐκδρομεῖς ἐπισκέφθηκαν τὸ συνοριακὸ χωριὸ Πέπλος, πλησίον τῆς γέφυρας τῶν Κήπων, στὰ ἑλληνοτουρκικὰ σύνορα. Ἡ ἡμέρα ξεκίνησε μὲ τὴν κατασκευὴ Θεῖα Λειτουργία στὸν νεόδημητο ναὸ τοῦ χωριοῦ, τὴν ὁποία ἐτέλεσε ὁ προϊστάμενος τῆς Ἀδελφότητος Θεολόγων «ΖΩΗ» π. Νικήτας Βουτυρᾶς. Καὶ ἀκολούθησε παρουσία τῶν στρατιωτικῶν καὶ κοινοτικῶν ἀρχῶν τοῦ χωριοῦ, σὲ μία ἰδιαίτερα συγκινητικὴ ἀτμόσφαιρα, στὸ ἥρωον Τρισάγιον ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῶν ψυχῶν τῶν φονευθέντων Ἑλλήνων στρατιωτικῶν στοὺς ἐθνικοὺς μας ἀγῶνες. Στὴ συνέχεια σὲ συνοριακὸ στρατόπεδο ἐνώπιον ἀξιωματικῶν καὶ ὀπλιτῶν μονάδων προκαλύψεως ἐγένετο προβολὴ διαφανειῶν σχετικῶν μὲ τὸ ἀλβανικὸ ἔπος 1940-41 καὶ τὴν μάχη τῶν ὄχυρῶν τὸν Ἀπρίλιο 1941, μὲ σχετικὴ ἀφήγηση, τὴν ὁποία εἶχεν ἐπιμεληθεῖ ὁ κύκλος τῶν νέων ἐπιστημόνων τῆς Χ.Ε.Ε. Ἀκολούθησε ἐπίσκεψή τοῦ κλιμακίου σὲ συνοριακὰ παρατηρητήρια, ὅπου ὁ ὑπεύθυνος διοικητῆς τῆς ταξιαρχίας ποὺ ἐδρεῖε στὴν περιο-

χὴ ἀνέλυσε στοὺς παρισταμένους τὸ σύστημα προστασίας τῶν συνόρων ἀπὸ τὶς μονάδες προκαλύψεως, γιὰ νὰ ἀκολουθήσει κοινὸ γεῦμα μὲ τοὺς ἀξιωματικοὺς καὶ ὀπλίτες στὴν αἴθουσα τοῦ ἐστιατορίου τοῦ συνοριακοῦ φυλακίου, τὸ ὁποῖον παρέθεσε ἡ διοίκηση τῆς ταξιαρχίας στὰ μέλη τῆς Χ.Ε.Ε. Ἦταν μία ὡραία εὐκαιρία ἐορτασμοῦ τῆς ἐθνικῆς ἐπετείου μὲ τοὺς σημερινοὺς φύλακες τῶν συνόρων μας, ποὺ ἀγρυπνοῦν μὲ τὴν πλήρη σημασία τοῦ ὄρου γιὰ τὴν ἐθνικὴ ἀσφάλεια.

Σὲ αὐτὲς τὶς μεθοριακὲς ζῶνες, ποὺ ἀντικρῦζει κανεὶς ἀπὸ τὰ ὑπερυψωμένα παρατηρητήρια τὶς κινήσεις τῶν Τούρκων, ἀναθερμαίνεται τὸ ἥρωικὸ φρόνημα, ἐκεῖνο, ποὺ ὀδήγησε στὸ παρελθὸν τὸν στρατὸ μας στοὺς ἐθνικοὺς θριάμβους στὰ πεδία τῶν μαχῶν καὶ γεννᾶται ἓνα αἶσθημα αἰσιοδοξίας γιὰ τὸ μέλλον τοῦ ἑλληνισμοῦ, πρὸς ἐξουδετέρωση ἀνησυχητικῶν προβλέψεων, ποὺ προέρχονται ἀπὸ τὴν ἐπικρατοῦσα στὶς ἡμέρες μας ἠθικὴ κρίση καὶ τὸ πνεῦμα εὐδαιμονισμοῦ, τὸ ὁποῖο συναντοῦμε στὴν καθημερινὴ ζωὴ στὶς μεγάλες πόλεις καὶ γενικὰ στὶς περιοχὲς τῆς πατρίδας μας, ὅπου οἱ κάτοικοί των θεωροῦν τὸν ἐξωτερικὸ κίνδυνον ὡς μακρινὴ ὑπόθεση.

Τέτοιες ἐπισκέψεις στὶς παραμεθόριες περιοχὲς θὰ συντελοῦσαν ἀσφαλῶς στὴν ἀνάπτυξη τοῦ ἐθνικοῦ φρονήματος καὶ στὴν νέα γενεά. Γιὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἡ στήλῃ αὐτὴ θὰ εὐχόταν ὅπως στὸ πρόγραμμα τῶν σχολικῶν καὶ φοιτητικῶν ἐκδρομῶν νὰ ἐνταχθοῦν παρόμοιες ἐπισκέψεις στοὺς ἀκριτικούς νομοὺς τῆς χώρας, ἀντὶ ἐκείνων ποὺ συνήθως πραγματοποιοῦνται στὰ φημισμένα γιὰ τὴν κοσμοπολίτικὴ ζωὴ τοὺς ἑλληνικὰ νησιά.

Β. Κ. Σ.

ΕΠΙΚΑΙΡΑ

«Χριστὸς γεννᾶται, δοξάσατε!»

Μὲ τις γορτὲς τῶν Χριστουγέννων κλείνει ὁ χρόνος. Ὁ κάθε χρόνος. Τὸ θέμα τῆς Φάτνης φορτίζει φυσικὰ συναισθηματικὰ τὴν ἀνθρώπινη ψυχὴ. Ζεσταίνει τὴν καρδιὰ τοῦ ἀνθρώπου καὶ χαροποιεῖ τὴν ὑπαρξὴ του. Ἀλλὰ τὰ Χριστούγεννα δὲν εἶναι μόνο μιὰ συναισθηματικὴ φόρτιση. Ἡ οὐσία τῆς Γεννήσεως ἔχει κάποιο βαθύτερο ἀσφαλῶς νόημα καὶ τὸ νόημα αὐτὸ πρέπει νὰ προσέξουμε. Ὁ Θεὸς γεννιέται «ὅτε ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου». Μιὰ πνευματικὴ ἀναγέννηση συντελεῖται καὶ ἀρχίζει ἡ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου νὰ «τεχνουργεῖται» μὲ μιὰ πορεία μέχρι τὸ Σταυρὸ καὶ τὴν Ἀνάσταση. Ἡ τεχνουργία αὐτὴ ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ τὴν πνευματικὴ ἀναγέννηση τοῦ καθενὸς μας ξεχωριστὰ καὶ ὄλων μαζὶ ὡς μελῶν τῆς Ἐκκλησίας ποὺ ἀρχηγὸ τῆς ἔχει τὸν Χριστό. Αὐτὸν ποὺ ὅλοι περιμένουμε νὰ γεμίσει μὲ τὴν ἅγια Του μορφή καὶ τὴ δική μας φάτνη. Τὴν φάτνη τῆς δικῆς μας ψυχῆς.

Ο ΦΟΒΟΣ

Πλησιάζουμε στὸ τέλος τοῦ χρόνου καὶ πρέπει νὰ τὸ ξαναποῦμε. Ὁ αἰώνας μας χαρακτηρίζεται ὡς τὸ ἀποκορύφωμα τοῦ φόβου. Ὅχι βέβαια γιατί ὁ φόβος ἔλειπε ἀπὸ ἄλλες ἐποχές, ἀλλὰ γιατί ὁ ἄνθρωπος δὲν μπόρεσε νὰ ἀπολαύσει οὔτε τὴν ἐλευθερία του, οὔτε τὴν εἰρήνη, πράγματα ποὺ τοῦ ὑποσχέθηκαν, οὔτε μιὰ ζωὴ ἡρεμῆ, γιὰ νὰ πραγματώσει τὸ νόημα καὶ τὸ σκοπὸ τῆς ζωῆς του. Ὁ ἄνθρωπος ζεῖ καθημερινὰ μὲ ἓνα φόβο γιὰ κάποιο ἀναπάντεχο κακὸ μὲ ἀποκορύφωμα τὸ θάνατο.

Δὲν χρειάζεται βέβαια νὰ ποῦμε ὅτι ὁ ἄνθρωπος τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνα προσπάθησε νὰ ἀπομακρύνει τὸν Θεὸ ἀπὸ τὴν ψυχὴ

του. Ἀλλὰ χωρὶς Θεοῦ, ἡ ζωὴ του καὶ ἡ ζωὴ τῶν ἄλλων καὶ ἀνούσια εἶναι καὶ ἄδεια ἀπὸ στόχους καὶ ἰδανικά. Καὶ μιὰ ζωὴ χωρὶς νόημα συρρικνώνεται. Προσπαθεῖ ὁ ἄνθρωπος νὰ ζήσει τὸ ἐφήμερο μὲ ἄνεση καὶ παραγνωρίζει τὸ αἰῶνιο ποὺ εἶναι ἡ πραγματικότητα τοῦ Θεοῦ. Περιχαρακώνει τὸν ἑαυτό του στὴν ὑλικὴ ἀπόλαυση κάθε μορφῆς καὶ ἀποδυναμώνει τὶς πνευματικὲς του δυνάμεις ποὺ αὐτὲς ἔχει ἀνάγκη γιὰ νὰ κατευθύνουν τὴν ἀνθρώπινη ὑπαρξὴ στὶς ὑλικὲς τῆς ἐπιδιώξεις. Ἄν πράγματι καταλάβουμε αὐτὴ τὴν ἀπλὴ στὴν οὐσία τῆς ἀλήθειας, εἶναι βέβαιο πὼς καλύτερες μέρες μᾶς περιμένουν.

ΑΜΦΙΒΟΛΕΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ

Εἶναι ἀπογοητευτικὸ τὸ πόσο χρησιμοποιοῦνται τὰ μικρὰ ἀλλὰ καὶ τὰ μεγαλύτερα παιδιά ἀπὸ τὰ τηλεοπτικὰ κανάλια γιὰ τὴν ἐξυπηρέτηση ἰδίων σκοπῶν καὶ βέβαια χωρὶς κόστος γιὰ τὰ κανάλια. Χαμένες ὥρες γιὰ τὰ παιδιά, ἀμφίβολες κατευθύνσεις, ἀνεργάτιστες συμβουλές, πρόχειρες ἀπόψεις καὶ λύσεις, χωρὶς ὑποδομὴ καὶ συγκεκριμένους στόχους, νεφελώδη σημεῖα ἀναφορᾶς ἀπὸ ἀνθρώπους ποὺ μπορεῖ νὰ ἔχουν καλὸ σκοπὸ ἀλλὰ λίγο γιὰ τόσο μεγάλη ἀποστολή. Τὰ παιδιά χρειάζονται ὑπεύθυνους χειρισμοὺς ἀπὸ ὑπεύθυνους σὲ εἰδικὰ θέματα ἀνθρώπους. Δὲν μπορεῖ νὰ ἀποτελοῦν ὑλικὸ καὶ ἀντικείμενο ἐκμετάλλευσης ὅσο κι ἂν ὑπάρχουν καλὲς προθέσεις. Ἡ παιδικὴ ἡλικία εἶναι ἓνα σύντομο πέρασμα στὴν ἀνθρώπινη ζωὴ καὶ ἡ οἰκοδόμησις τῆς ψυχῆς τους χρειάζεται προσοχὴ μεγάλη.

Ἡ χιλιανὴ ποιήτρια Γαβριέλλα Μιστραῖλ ἔλεγε: *Στὴ ζωὴ, ὑπάρχουν τόσα πράγματα ποὺ θὰ μπορούσαν νὰ περιμένουν / ὄχι ὅμως τὸ παιδί. / Γιὰ τὸ παιδί τὸ «αὔριο» δὲν ἔχει*

νόημα. / Δέν καταλαβαίνει παρά μόνο μιὰ λέξη: «τώρα».

Ἄν θέλουμε λοιπὸν νὰ ἀφήσουμε στὰ παιδιά μας ἕνα καλύτερο κόσμο, πρέπει νὰ προσπαθοῦμε ν' ἀφήσουμε καλύτερα παιδιά. Αὐτὸ σημαίνει σωστὲς ἀρχές, προσεγμένα πρότυπα καὶ καλὰ παραδείγματα. Ἀφοσίωση στὸ ἔργο τους, στὴ μελέτη τους, στὴ δημιουργικὴ σκέψη τους. Στὸ σημερινὸ κόσμο, οἱ δυνάμεις τῆς καταστροφῆς ὑπερέχουν ἀπεριόριστα ἐναντι τῶν δυνάμεων τοῦ καλοῦ. Δέν ἐρκεί νὰ πιέσουμε ἕνα κουμπι, γιὰ νὰ θρέψουμε τὴν ἀνθρωπότητα καὶ νὰ τῆς δώσουμε κατοικία καὶ ἐνδύματα. Εἶναι ἀρκετὸ ὅμως νὰ πιέσουμε ἕνα κουμπι γιὰ νὰ τὴν καταστρέψουμε.

ΠΟΣΟ ΑΞΙΖΕΙ Ο ΠΛΑΝΗΤΗΣ ΓΗ;

Ἄν σκέπτεσθε νὰ ἐπενδύσετε χρήματα σκεφθεῖτε καὶ τὴν περίπτωση νὰ ἐνοικιάσετε ὁλόκληρη τὴ γῆ. Ἄν κάποιος ἤθελε νὰ ἐνοικιάσει ὁλόκληρη τὴ γῆ, τὸ κόστος δὲν εἶναι... μεγάλο. Θὰ ἔπρεπε νὰ πληρώσει 52 τρισεκατομμύρια δολλάρια τὸ χρόνο. Δὲν περιλαμβάνονται φυσικὰ οἱ ἔρημοι, οἱ ἀρκετικὲς ζώνες καὶ οἱ πόλεις. Γι' αὐτὸ μὴν ἐτοιμάζεστε. Ἄν ὑπολογίσουμε καὶ τὶς περιοχὲς αὐτὲς τὸ ποσὸν ἀνεβαίνει κατὰ πολὺ. Ἡ γῆ ἔχει κι αὐτὴ τὴν «τιμὴ» τῆς. Εὐρωπαῖοι καὶ ἀμερικανοὶ οἰκονομολόγοι ἔκαναν μιὰ ἀποτίμηση, ποὺ βέβαια ἀμφισβητεῖται ἀπὸ πολλούς, γιὰ νὰ δώσουν μιὰ εἰκόνα ἐπὶ τῆ βάσει εἰδικῶν παραμέτρων ποὺ καθόρισαν καὶ συνεργάστηκαν οἱ ἴδιοι. Ὅλες οἱ ἐπιστῆμες ἔχουν τὰ χρήσιμα ἀλλὰ καὶ τὰ ἀχρηστα γιὰ τὸν ἄνθρωπο συμπεράσματά τους. Καὶ ἡ οἰκονομία ἔχει τὰ δικά της «σὺν καὶ πλήν». Τί σκοπὸ μπορεῖ νὰ ἐξυπηρετεῖ μιὰ τέτοια ἐκτίμηση; Κανένα ἴσως. Ὅμως ἤθελαν νὰ ἀποδείξουν ὅτι καθετὶ ἔχει τὴν ἀξία του στὸν κόσμο ποὺ ζοῦμε. Πολλοὶ δὲν ἀποκλείεται νὰ ὄνειρευτήκαν μιὰ τέτοια δυνατότητα. Ἄλλὰ ἂς θυμηθοῦμε αὐτὸ ποὺ εἶπε ὁ Κύριος στοὺς μαθητὲς Του: «**Τί γὰρ ὠφελεῖται ἄνθρωπος ἐὰν τὸν κόσμον ὅλον κερδίση, τὴν δὲ ψυχὴν**

αὐτοῦ ζημιωθῆ; Ἦ τί δώσει ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ;» Καλὸ θὰ ἦταν, τηρουμένων τῶν ἀναλογιῶν, νὰ βλέπουμε ὅλοι μας τὴν ἀλήθεια αὐτὴ στὴν πράξη τῆς καθημερινῆς ζωῆς μας.

ΤΗΛΕΪΑΤΡΙΚΗ ΣΤΟΝ... ΑΕΡΑ

Τηλεϊατρικὴ μὲ τὸ τηλέφωνο, τηλεϊατρικὴ στὰ πλοῖα, τηλεϊατρικὴ σήμερα μελετᾶται καὶ γιὰ ὄσους ταξιδεύουν μὲ ἀεροπλάνο καὶ ἀρρωσταίνουν ξαφνικά. Θὰ μποροῦν νὰ ἔχουν τηλεϊατρικὴ περιθαλψη ποὺ ἀπαιτεῖ πιὸ ἐξελιγμένη ὀργάνωση. Ἄλλὰ ἀκόμα πῶς σὰς φαίνεται νὰ γίνεταί ἐγγχείριση μέσω ἠλεκτρονικοῦ ὑπολογιστῆ ἀπὸ τὴ Νέα Ὑόρκη στὸ Μιλάνο; Καὶ ὅμως εἶναι δυνατόν νὰ γίνεταί. Ὁ κόσμος μίκρυνε, οἱ ἀποστάσεις ἐκμηδενίζονται, τὰ προβλήματα ἔχουν εὐκολότερες λύσεις, ἀλλὰ ἡ πραγματικὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου ζῆ ἕνα ἀγχος, μιὰ ψυχικὴ ταλαιπωρία χωρὶς προηγούμενο. Γιατὶ αὐτό; Ἡ ἀπάντηση εἶναι εὐκόλη. Γιατὶ ὁ κόσμος ἀπομακρύνθηκε ἀπὸ τὸν Θεό. Ξέχασε τὶς ἀξίες ποὺ καταξιώνουν τὸ ἀνθρώπινο πρόσωπο καὶ ἴσως δὲν μπόρεσε νὰ συμπιλιωθεῖ μὲ τὸ πρόβλημα τοῦ θανάτου. Ὅλες οἱ προσπάθειες κατατείνουν στὴν ματαίωση τῆς πορείας τοῦ καθημερινῶς ἐπηρεχομένου θανάτου. Καὶ ὁ ἄνθρωπος φοβᾶται τὸ θάνατο. Καὶ γι' αὐτὸ κάνει ὅ,τι μπορεῖ νὰ τὸν ἀποφύγει. Ἄλλὰ ὁ θάνατος εἶναι τὸ σπουδαιότερο γεγονός τῆς ζωῆς του.

ΑΥΞΑΝΕΤΑΙ Η ΤΗΛΕΘΕΑΣΗ

«Τὰ ποσοστὰ τηλεθέαςης αὐξάνονται ἂν καὶ τὰ παράπονα γιὰ τὴν ποιότητα τῶν τηλεοπτικῶν προγραμμάτων πληθαίνουν». «Ἡ προοδευτικὴ ἔκλειψη τῆς ποιότητας στὸ πρόγραμμα σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴν κορύφωση τῆς ἐμπορευματοποίησης ἐγγράφονται ὡς κύριες ἀρνητικὲς συνέπειες τῆς ἀπορρύθμισης». Αὐτὰ γράφονται σὲ ἔρευνα τοῦ Ἰνστιτούτου Ὀπτικοακουστικῶν Μέσων (ΙΟΜ). Μήπως πρέπει νὰ συνέλθουμε;

Σ.Β.Π.

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

ΜΙΑ ΤΙΜΗΤΙΚΗ ΕΚΔΗΛΩΣΗ

Ἄγαπητὲς «Ἀκτινες»,

Μία ἐκδήλωση πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀλβανίας κ. Ἀναστασίου, μᾶς ἔδωσε τὴν εὐκαιρία νὰ ἀναλογιστοῦμε τὸ τεράστιο ἱεραποστολικὸ ἔργο του μέσα σ' ἓνα διάστημα σαράντα ἐτῶν, ἓνα ἔργο ποῦ ἐγινε μὲ πολλοὺς ἀγῶνες καὶ θυσίες προσωπικὲς καὶ ποῦ συνεχίζεται ἐδῶ καὶ ἑπτὰ χρόνια σὲ μία προβληματικὴ χώρα, ὅπως εἶναι ἡ Ἀλβανία μὲ ἓνα θρησκευτικὸ κενὸ 50 περὶπου ἐτῶν.

Ἡ ἐκδήλωση αὐτὴ ἐγινε στὴν Ἀρχαιολογικὴ Ἐταιρεία στὶς 23 Ὀκτωβρίου 1997 καὶ τὴν ἐτίμησε μὲ τὴν παρουσία του ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας κ. Κ. Στεφανόπουλος. Ἡ ἐκδήλωση ὀργανώθηκε ἀπὸ Ἐπιτροπὴ ἐκ Καθηγητῶν τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, γιὰ νὰ τοῦ ἐπιδοθεῖ ἐπισημῶς «Χαριστήριος Τόμος» μὲ τὴν εὐκαιρία συμπληρώσεως σαράντα χρόνων ἱεραποστολικοῦ ἔργου καὶ πέν-

τε χρόνων ἀπὸ τὴν ἐκλογή του ὡς Ἀρχιεπισκόπου Ἀλβανίας.

Μετὰ ἀπὸ τὴν παρουσίαση τοῦ τόσο σημαντικοῦ ἔργου τοῦ κ. Ἀναστασίου ἀπὸ δύο ὁμιλητὲς καὶ τὴν ἐπίδοση τοῦ «Χαριστηρίου Τόμου», ὁ Ἀρχιεπίσκοπος κ. Ἀναστάσιος ἀνέβηκε στὸ βῆμα καὶ ἡ ὁμιλία του, ποῦ εἶχε ὡς τίτλο «**Ἔως ἐσχάτου...**», ἦταν μεστὴ ἱεραποστολικῶν μηνυμάτων καὶ γεγονότων ποῦ συγκίνησαν τὸ ἀκροατήριον.

Τέτοιες ἐκδηλώσεις, ποῦ προβάλλουν τὸ ἔργο πνευματικῶν προσωπικοτήτων, μέσα στὴν ἄδεια ἀπὸ κάθε ἠθικὸ περιεχόμενο ἐποχὴ μας, ἀποτελοῦν ἐξαιρετικὲς εὐκαιρίες, ποῦ ἐνδυναμώνουν τὸ ὀρθόδοξο χριστιανικὸ φρονήμα τοῦ λαοῦ μας καὶ ποῦ δείχνουν τὸ δρόμο τῆς προσφορᾶς καὶ τῆς θυσίας γιὰ τὸν συνάνθρωπό μας.

Μὲ τιμὴ

Χ. ΓΙΑΜΒΡΙΑΣ

Ὁμότ. Καθηγητὴς Γεωπονικοῦ
Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.

«ΤΑΠΕΙΝΟ ΛΥΧΝΑΡΙ»

*Σβεῖ τὸ σκοτάδι π' ἔφεγγε
καρδιὲς ἀπεγνωσμένες,
τὶς νύχτες ποῦ διαφέντευε
στὶς μέρες τοῦ Δεκέμβρη.
Σαλπίζεται ἀπαντοχῆς βασιλεμα,
κι Ἀνατολὴ ἀνέσπερν
ἀπὸ ἀγγελοθώρητες βουνοκορφές
ροδίξει καὶ προβάλλει.
Φορᾶ τὸ φῶς τὸ κοσμικὸ
καὶ χρῶμα «περιβάλλεται» ἐπίγειο,
γιὰ νὰ φωτίσει τοὺς λαοὺς
μὲ Φῶς, οὐρανικὸ ἀπόκοσμο.
Ἐλαμψε μέσα σὲ πηλιὰ
σάν «ταπεινὸ Λυχνάρι»,*

*καὶ τὸ κρατᾶν' τὰ πανάχραντα
τὰ χέρια τῆς Παρθένας.
Τριγύρω Του ἀγγελικὰ τὰ Ὡσαννὰ
σμίγουν μὲ ὀρθρινὰ
ἀκούσματα δοξαστικά,
ἀπὸ αὐλοὺς «ποιμένων ἀγρραυλούντων».
Κι ἀστέρι πρωτοφανέρωτο,
τοῦ κόσμου τοὺς σοφοὺς
μὲ θησαυροὺς, ποῦ σὲ ρηγᾶδες πρέπουν,
τοὺς ὀδηγεῖ εὐλαβικοὺς προσκυνητές,
στο «ταπεινὸ Λυχνάρι».*

ΦΙΛΗΜΩΝ ΚΑΠΑΣΟΓΛΟΥ

ΔΙΗΓΗΜΑ

Ο ΕΠΑΝΕΥΑΓΓΕΛΙΣΜΟΣ

Ὁ ἄγγελος, ὁ πάλαι ποτὲ εὐαγγελισθεὶς εἰς τοὺς ποιμένας τῆς Βηθλεὲμ τὴν ἔλευσιν τοῦ Σωτῆρος, ἔλαβεν ἐπ' ἐσχάτων νέαν ἐντολὴν παρὰ τοῦ Παντοκράτορος, ὅπως ἐπανευαγγελισθῆ «**τὸ ρῆμα τοῦτο τὸ γεγονός**» εἰς τὸ κλεινὸν ἄστν, ὄρθρου βαθέος τῆς «Μητροπόλεως τῶν ἑορτῶν». Τὸ τοιοῦτον ἐκρίθη ἀναγκαῖον καθότι ὁ πρῶτος εὐαγγελισμὸς, ὁ πραγματοποιηθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου τῶν Ἐθνῶν εἰς αὐτὸ ἢ εἶχε λησμονηθῆ ἢ εἶχε παρερμηνευθῆ ὑπὸ τῶν ἐπιγόνων τῶν τὸ πρῶτον πιστευσάντων. Καὶ ὁ ἐντολοδόχος ἄγγελος, αὐθις καταπτὰς τῶν οὐρανίων ἀψίδων, ἐπέστη εἰς τὰ περιχώρα τοῦ ἄστεως, ὡς τῷ καιρῷ ἐκείνῳ εἰς Βηθλεὲμ, ἀναγερτῶν ποιμένας τινάς «**ἀγραυλοῦντας καὶ φυλάσσοντας φυλακὰς τῆς νυκτός**». Οὐδαμοῦ οὐδόλωσ ἀνεῦρεν ποιμνιοστάσια καὶ ποιμένας, ἀλλ' ἀντ' αὐτῶν σωροὺς παντοειδῶν ἀπορριμμάτων καὶ ἄθλια αὐθαίρετα κτίσματα.

Εἶτα, περιπτάμενος ἀθορύβως διὰ τῶν αὐλῶν αὐτοῦ πτερύγων καὶ μὴ εὐρῶν οὐδαμοῦ ἀγρυπνοῦντας ἢ ἀναμένοντας, εἰσῆλθεν ἀκολούθως εἰς τὸ ἱριδίζον καὶ μαρμαῖρον ἀάμφωτον ἄστν, ἐν ᾧ ἑορτάζετο ἤδη ἡ εὐσημος ἡμέρα. Εἰς τὰ ὦτα του κατέφθανον ἦχοι συμφωνίας καὶ χορῶν. Πολλαὶ οἰκίαι, ἀπλέτως φωταγωγημένα, διενυκτέρευον εἰς λουκούλλεια συμπόσια, ἅτινα καλοῦσιν οἱ πολλοὶ κατὰ τὸν συρμὸν ξενοτρόπως «ρεβεγιόν», ὡσανεὶ μὴ ὑπῆρχεν ἀντίστοιχος λέξις ἐν τῇ ἡμετέρᾳ πλουσιωτάτῃ γλώσσῃ, τῇ μητρὶ τῶν γλωσσῶν! Οἱ ἀνακείμενοι «**ὦν Θεὸς ἢ κοιλία**» κατέλυον θαναύμων, ἀφ' ἐσπέρας, τὴν νηστείαν τῆς παραμονῆς τῆς Δεσποτικῆς ἑορτῆς καὶ ἀνερευ-

θριάστως συνδιελέγοντο «*αἰσχροῖς ἔπειν*», βωμολοχοῦντες καὶ θεραπεύοντες ποικιλοτρόπως τῆς σαρκὸς τὴν εὐπάθειαν. Παρελθὼν αὐτοὺς ταχέως διηρθύνθη πρὸς τὸν αἰγιαλόν, ὅπου τὰ ἀναριθμητὰ νυκτερινὰ κέντρα, κατὰμεστα θαμῶνων. Ἐγγίσας τὰ πρὸς τὴν θύραν καὶ ἰδὼν νέους καὶ νεάνιδας ἐν ἀνοικείῳ περιβολῇ μανικῶς ὄρχουμένους καὶ κραυγάζοντας ἀνάρθρως, κατὰ τρόπον εὐτελιζόντα τὴν θείαν τοῦ ἀνθρώπου εἰκόνα, καὶ τινας ὠρίμους, ἔτι δὲ καὶ πολλοὺς πορρωτέρω καταγινομένους εἰς ἀνεπιτρέπτους συναλλαγὰς δι' ἔργα τοῦ σκότους, ἀπέστρεψεν αἰδημόνως τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀπ' αὐτῶν καὶ ἀπῆλθεν ὡς τάχιον. Εἶτα πτερυγίζων ἔνθεν κάκειθεν, ὡς πτηνὸν διωκόμενον ὑπὸ ἀνηλεοῦς κυνηγοῦ, ἀνεξήτει, πλὴν ματαίως, ἀποδέκτας τοῦ θεοῦ μηνύματος. Κεκοπιακῶς τέλος ἐκ τῆς συνεχοῦς πτήσεως ἐκάθησεν εἰς στέγην τινα ὑλοσφράκτου καὶ κεραιοφόρου ὑψηλοτάτου οἰκοδομήματος ἔξ οὗ μετεδίδοντο μυρία ὄσα βαβελικὰ μηνύματα εὐτελῶν εὐχῶν, ἀναμείκτων μετὰ ἀτόπων ἐπῶν. Καὶ ἐπιχειρῶν τὴν ὑστάτην προσπάθειαν πρὸς μετάδοσιν τοῦ μηνύματος κατῆλθε τοῦ δώματος καὶ εἰσεχωρησεν εἰς τινα τῶν ραδιοθαλάμων, ζητήσας εὐγενῶς τὸ μικρόφωνον, ἀφοῦ προηγουμένως εἶχεν ἐνδυθεὶ ἀνθρωπίνην μορφήν, παρουσιασθεὶς ὡς ἀνταποκριτῆς διεθνοῦς διαύλου. Τὸν παρέπεμψαν ἐκ τοῦ ἐνὸς ὑπευθύνου εἰς τὸν ἕτερον διαδοχικῶς καὶ ἐπὶ ὥρας, ἕως οὗ τοῦ ἐδήλωσεν ὁ ἀρμόδιος ἐπὶ τοῦ προγράμματος, ὅτι δὲν μεταδίδουσι τοιαῦτα «ἀναχρονιστικὰ μηνύματα». Ἐν ἀμηχανία διατελῶν καὶ διαπορούμενος τίνι θὰ ἀπευθύνῃ πλέον τὸ μήνυμα, ἐσκέφθη τὰ ἀκακα

παιδιά και δραμάτων εισήλθεν εἰς ἓνα τῶν παιδικῶν ἰδρυμάτων τοῦ ἄστεως τοῦ ὁποίου ἡ αὐτὴ ἐκοσμεῖτο διὰ κομποτάτου ναϊδρίου. Ἐὰν εὔρισκε τὰ παιδιά ἡγευμένα, θὰ ἐγένετο δεκτὸν ὑπ' αὐτῶν τὸ μήνυμα καὶ θὰ **«κατηρτίζετο ἐκ στόματος νηπίων καὶ θηλαζόντων αἶνος»** τῷ τεχθέντι Σωτῆρι. Ἄτυχῶς ὅμως ἐκέισε οἱ πάντες ἐκοιμῶντο τὸν νήδυμον καὶ ὁ ναὸς ἦτο ἀφεγγῆς καὶ ἐσφραγισμένος.

Εἶτα, παρατηρήσας ὅτι οὐχὶ μακρὰν τοῦ ἰδρύματος, ἔκειτο πανηγυρίζων τὴν Χριστοῦ Γένναν ἐνοριακὸς ναὸς, κατηρτύνθη ἐκεῖσε. Πρὸ τῶν προπυλαίων τοῦ Ναοῦ αὐτοσχέδιοι ρωποπῶλαι, ἐξ ἐκείνων οἵτινες συχναῶς εἰς τὰς πανηγύρεις τῶν ναῶν, διὰ τὸ περιστασιακὸν εὐκόλον κέρδος, ἐπωφελοῦμενοι τῆς ἀνακωχῆς τοῦ χειμῶνος, ἐξέθετον τὴν παντοειδῆ πραγματείαν τῶν συγκειμένην ἐξ εἰκονιδίων, φυλακτηρίων, κομβοσχοινίων καὶ λιβάνου ἕως κακογούστων μικροτεχνημάτων, ἡμεροδεικτῶν, ἀθυρμάτων καὶ παντοειδῶν ζαχαρωτῶν, παρενοχλοῦντες τοὺς εἰσερχομένους καὶ ἐξερχομένους δι' ἀτόπων ἐπικλήσεων. Περιπτάμενος περὶ τὴν εἴσοδον τοῦ ναοῦ, παρετήρησεν ἄτακτα πλήθη πιστῶν συνωστιζομένων περὶ τὴν ἱερὰν εἰκόνα τῆς Γεννήσεως καὶ φωνασκοῦντων ἀνοικεῖως. Ἄλλοι εἰσῆρχοντο καὶ ἄλλοι ἐξήρχοντο ἀτάκτως φλυαροῦντες. Δὲν ἐπειράθη κἄν νὰ εἰσέλθῃ καὶ ἀπευθύνῃ εἰς τοὺς πανηγυριστὰς τὸ οὐράνιον μήνυμα, κρίνας αὐτοὺς ὡς ἀπαρασκευάτους καὶ ἐπομένους ἀνεπιδέκτους τούτου. Ὑπόπτευε δὲ καὶ μὴ τινες θεωρήσωσι τοῦτο ὡς γνωστὸν καὶ ἀδιαφοροῦντες ἐμποιήσουσιν ἑαυτοῖς μείζον κρῖμα. Ὅθεν περίλυπος γινόμενος διὰ τὴν παντελῆ ἔλλειψιν ἀποδεκτῶν, ἐτάνυσσε τὰς πτέρυγας αὐτοῦ καὶ ἤρξατο ἀνιπτάμενος ἐνῶ κατηρυγάζετο πλέον ὑπὸ τῆς ροδοδακτύλου Ἡοῦς ὁ ἀνέφελος καὶ ἀθαμβῆς αἰθῆρ. Ὅτε ἀνυψώθη εἰς ἰκανὸν

ῦψος, διέκρινε διὰ τῶν ὀξυδερκῶν αὐτοῦ ὀφθαλμῶν, ἐν μέσῳ αἰγαιακῶ πελάγει, σχεδίαν τινα δεινῶς βασανιζομένην ὑπὸ τῶν κυμάτων. Κινούμενος ἐκ σπλάγγων ἐλέους κατέπτη πάλιν προσεγγίσας αὐτῇ. Τότε εἶδεν ἐπ' αὐτῆς πολυμελῆ οἰκογένειαν ἐκριζωθέντων προφύγων, παλαίουςαν ὅπως συγκρατηθῆ εἰς τὴν ἐπιφάνειαν καὶ ἐπικαλουμένην σωτῆρα. Εὐαγγελισάμενος αὐτοῖς τὸ οὐράνιον μήνυμα, ὅπερ ἐγένετο αὐθις ἀποδεκτὸν, μετέφερεν τὴν σχεδίαν ἀκαρεῖ, θαυμαστὸν χρησάμενος τρόπον, εἰς εὐδιον καὶ ἀσφαλῆ λιμενίσκον παραθαλασσίου χωρίου, κατοικοῦμένου ὑπὸ διοπαλαιστῶν ἀλιέων. Οὗτοι ἐπέστρεφον λαμπροφοροῦντες τὰ πτωχικά των ἐκ τῆς παννυχίδος τῶν Χριστουγέννων. Τοὺς ἐδέχθησαν προφρόνως καὶ τοὺς ἔδωκαν στεγνὰ καὶ θερμὰ ἐνδύματα, φιλοξενήσαντες αὐτοὺς πλουσίως. Οὗτοι διηγησάμενοι τὰ τῆς σωτηρίας των ἐζήτησαν νὰ πληροφορηθῶσι ὑπ' αὐτῶν διὰ τὸν τεχθέντα Σωτῆρα. Κατηρτύντες ὑπὸ τοῦ ἐφημερίου τοῦ χωρίου, ὅστις ἐξ Ἀνατολῆς ὀρμώμενος ὠμίλει εὐχερῶς τὴν γλῶσσαν των, ἐνεδύθησαν τὴν παραμονὴν τῶν Φώτων τὸν χιτῶνα τὸν φωτεινὸν τοῦ θεοῦ βαπτίσματος.

Ὁ ἄγγελος τοῦ ἐπανευαγγελισμοῦ, μὴ εὐρῶν ἀνταπόκρισιν τοῦ οὐρανοῦ μηνύματος ἐξ ἐκείνων, πρὸς οὓς εἶχεν ἀποσταλῆ, εὔρισκεν εἰς τοὺς **«ἐξ ἔθνῶν»** προσδοκῶντας σωτῆρα καὶ λυτρωτῆν. Ἐπιστρέφων εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἀναγγείλας τὰ τῆς ἐπισκέψεώς του εἰς τὸν Παντοκράτορα, ἤκουσε παρ' αὐτοῦ τὸ δυσάρεστον τῆς ἐπ' ἀόριστον ἀναβολῆς τοῦ ἐπανευαγγελισμοῦ τοῦ λαοῦ τῶν Ἑλλήνων διὰ τὴν τρίτην χιλιετίαν ἀπὸ γεννήσεως Χριστοῦ, μὴ ἐλθόντος ὡς φαίνεται ἐτι τοῦ πληρώματος τοῦ χρόνου.

π. ΓΝ. ΠΑΠΑΣΠΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΕΞΗΚΟΣΤΟΥ ΤΟΜΟΥ 1997

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ: Μερι-
και από τὰς δηλώσεις προσχωρήσεως εἰς τὴν
Δήλωσιν τῆς Χ.Ε.Ε. διακεκριμένων ξενῶν
ἐπιστημόνων, σελ. 12-16. **Μιχ. Θ. Μηλίγ-
κου:** «Ἡ Διακήρυξις τῆς Χριστιανικῆς Ἐνώ-
σεως Ἐπιστημόνων» σελ. 28-30. **Μιχ. Θ.
Μηλίγκου:** «Ἡ Ἀντιλεγόμενη ἐπιστημονι-
κὴ αὐθεντία», σελ. 41-48. **Β. Χαραλαμπό-
πουλου:** «Ἡ Λογικὴ ὡς Ἐπιστῆμη καὶ ἡ
γνώσις τῆς ἀλήθειας», σελ. 60-63. **Χ. Γιαμ-
βριᾶς:** «Οἱ σύγχρονες ἐξελίξεις τῶν βιολο-
γικῶν ἐπιστημῶν, πρόκλησις γιὰ τὸν σημε-
ρινὸ ἄνθρωπον», σελ. 73-77. **Α. Δωρικοῦ:**
«Ὁ Arnold Sommerfeld καὶ ἡ παιδεία τῶν
μεγάλων δασκάλων» σελ. 115-120. **Μιχ.
Μηλίγκου:** «Μπροστὰ στὴ σύγχρονη βιοϊα-
τρικῆ», σελ. 137-142. **Δ. Κ. Κουτσουλέου:**
«J. H. Pestalozzi ὁ ἅγιος τῆς Παιδαγωγι-
κῆς», σελ. 123-124. **Α. Δωρικοῦ:** «Ἡ παι-
δεία τῶν μεγάλων διδασκάλων» σελ. 155-
158. **Ἡρακλῆ Παπαβασιλείου:** «Ἡ κλωνω-
ποίησις καὶ τὸ μέλλον», σελ. 186-187. **Προκ.
Τ. Μαρκόπουλου:** «Ἡ προσφορὰ τῶν ἀρ-
χαίων Ἑλλήνων Μαθηματικῶν στὴν μαθη-
ματικὴ ἐπιστῆμη», σελ. 188-193. **Προκ. Τ.
Μαρκόπουλου:** «Προσφορὰ τῶν ἀρχαίων
Ἑλλήνων Μαθηματικῶν στὴν μαθηματικὴ
ἐπιστῆμη», σελ. 214-218. **Ι.Γ. Ξυλόπουλου:**
«Ὁ ὑπέρχωρος», σελ. 245-250, 283-288. **Μιχ.
Μηλίγκου:** «Θρησκευτικὴ βίωσις καὶ
ὑγεία», σελ. 300-308.

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ: **Βασ. Κ. Σταθά-
κη:** «Τὸ χρονικὸ τῆς “Διακηρύξεως” τῆς
Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων» σελ.
1-9. **Βασ. Κ. Σταθάκη:** «Ἡ συνάντησις τοῦ
Χριστιανισμοῦ μετὰ τὸν Ἑλληνισμὸν κατὰ τοὺς
τρεῖς πρώτους αἰῶνες», σελ. 49-55. **Κύπριοι
ἐπιστήμονες Ἑλληνικῆ Χριστιανικῆ Ἐνω-
σις Ἐπιστημόνων Κύπρου,** σελ. 56-57. **Βασ.
Κ. Σταθάκη:** «Ἡ συνάντησις τοῦ Χριστια-
νισμοῦ μετὰ τὸν Ἑλληνισμὸν κατὰ τοὺς πρώ-
τους αἰῶνες», σελ. 78-84. **Γ. Ἀχ. Παπαδη-**

μητρίου: «Ἡ Διεθνὴς διπλωματία κατὰ τὴν
ἐναρξιν τῆς Ἑλληνικῆς ἐπανάστασεως», σελ.
85-91. **Β. Χαραλαμπόπουλου:** «Ἡ Ἐπανά-
στασις τοῦ 1821 καὶ τὰ ἀνθρώπινα δικαιώ-
ματα», σελ. 92-94. **Ἰωάν. Δ. Μπουγάτσου:**
«Συμβολὴ τοῦ Κωνσταντίνου Οἰκονόμου
τοῦ ἐξ Οἰκονόμων εἰς Ἐπανάστασιν τοῦ
1821», σελ. 95-98. **Βασ. Κ. Σταθάκη:** «Ἰωα-
κείμ ὁ Γ΄», σελ. 169-174. **Γεωργ. Ἀχ. Πα-
παδημητρίου:** «Ἡ συμβολὴ τῆς Ἱστορίας
στὴ διαπαιδαγώγησις τῶν νέων τῶν χωρῶν
τῆς χερσονήσου τοῦ Αἴμου», σελ. 176-180. **Δημ. Ν. Παπαθανασόπουλου:** «Ἡ παθολο-
γία τριῶν πολέμων καὶ τὰ ἐπακόλουθά
των», σελ. 181-185. **Γ. Ἀχ. Παπαδημη-
τρίου:** «Βαδίζοντας πρὸς τὴν Ἐποποιῖα
(Μεσοπόλεμος - προπαρασκευὴ - πρώτη πο-
λεμικὴ περίοδος)» σελ. 233-241. **Β. Κ. Στα-
θάκη:** «Ὁ Ἑλληνισμὸς τοῦ Πόντου», σελ. 275-
282. **Δημ. Κ. Κουτσουλέου:** Ἀναφορὰ
στὴν 28ῃ Ὀκτωβρίου 1940.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ: **Χρ. Διακό-
πουλου:** «Ἡ Χ.Ε.Ε. ἐνώπιον τῶν συγχρό-
νων προβλημάτων», σελ. 19-27. **Γ. Ἀχιλ.
Παπαδημητρίου:** «Ἡ Ἐκκλησία τῶν δα-
κρύων, οἱ κρυπτοχριστιανοί», σελ. 108-114. **Ἀθηνᾶς Α. Καραμπέτσου:** «Ἡ Ἀλήθεια τῆς
Ἀναστάσεως καὶ ὁ ἄνθρωπος», σελ. 121-
122. **Μελομένης Ἀντωνοπούλου:** «Γυναῖ-
κες - Μηνύματα στὴ σύγχρονη ἐποχὴ», σελ.
143-150. **Βασ. Κ. Σταθάκη:** «Μεταφυσικὴς
θέσις τοῦ Ἀλεξ. Τσιριντάνη», σελ. 161-
162. **Μάκη Παπαγεωργίου:** «Ὁ Κόσμος
τῶν μέσων ἐνημερώσεως», σελ. 208-213.

ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ: **Ἀθηνᾶς Α.
Καραμπέτσου:** «Χρόνος καὶ αἰωνιότητα»,
σελ. 31-33. **Δημ. Ν. Παπαθανασοπούλου:**
«Μεταφυσικὴ ἀγωνία καὶ ἔγχρονος βίος»,
σελ. 58-59. **Δημ. Ν. Παπαθανασοπούλου:**
«Τοῦ Καρτεσιῶν Φιλοσόφου λόγος περὶ
παθῶν», σελ. 251-255.

ΠΟΙΗΜΑΤΑ: **Α. Σταυρίτη:** «Στὰ νύχια τῶν ναρκωτικῶν», σελ. 27, «Ἐξενέγκατε τὴν στολὴν τὴν πρώτην», σελ. 57, «Ἰούδας καὶ νύχτα», σελ. 126, «Πάσχα καὶ φῶς», σελ. 159, «Ὁ σεμνὸς λευῖτης», σελ. 175, «Ἡ προσταγὴ τους», σελ. 244, «Ἀναζητώντας τοὺς ἀδελφούς», σελ. 219. **Φιλ. Καπάσογλου:** «Τὰ γὰρ ἀόρατα Αὐτοῦ», σελ. 255, «Συναπάντημα», σελ. 282. «Ταπεινὸ λυχνάρι», σελ. 322. **Ἐλ. Μάινα:** «Μοντέρνα Χριστούγεννα», σελ. 38, «Στὸ πρόσωπο τοῦ Πέτρου», σελ. 229. «1997 μ. Χ.», σελ. 316. **Γ.Γ.:** Κάνε, Θεέ μου», σελ. 72. **Στ. Μπολέτσι:** «Ἡ ἀνάταση τοῦ Γένου», σελ. 77. **Π. Μανωλοπούλου:** «Μνήμη Ἀ. Μάινα», σελ. 100, «Ὁ Καλεσμένος», σελ. 131. **Ἰ. Α. Νικολαΐδη:** «Ὁ χιτώνας», σελ. 122, «Πάσχα ἑλληνικό», σελ. 168. **Ι. Α. Παπαγεωργίου:** «Χριστὸς Ἄνεστη», σελ. 195.

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ: **Πανορμίτη:** «Τὸ Μπέστ Σέλλερ», σελ. 34, «Γελωτοθεραπεία», σελ. 64, «Ὁ πολιτικός», σελ. 101, «Εὐρωπαῖοι» σελ. 125-126, «Ἡμερομηνίες καὶ μνήμες», σελ. 160, «Γιὰ γέλια καὶ γιὰ κλάματα», σελ. 194-195, «Οἱ πληγές», σελ. 223, «Ἱερό», σελ. 259, «Μιὰ ὁμορφη μέρα»,

σελ. 290. «Ἄν εἶχε γεννηθεῖ», σελ. 317.

ΕΠΙΚΑΙΡΑ: σελ. 39, 86, 104, 129, 166, 199, 228, 263, 293.

ΣΧΟΛΙΑ ΤΟΜΕΩΣ ΤΥΠΟΥ ΤΗΣ ΧΕΕ: σελ. 35-38, 66-67, 102-103, 225-227, 260-262, 291-192.

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ: σελ. 135, 136, 295, 322.

ΜΟΡΦΕΣ: **Ἄποστ. Παπαθεοδώρου:** «Λεωνίδας Χρ. Κούλας», (1924-1997), σελ. 165. **Βασίλ. Κ. Σταθάκη:** «Ἰωακείμ ὁ Γ΄ (1834-1912)», σελ. 201-207. **Δ. Δ. Μανωλοπούλου:** «Ἀλέξανδρος Ν. Τσιριντάνης», σελ. 265-275.

ΤΑΞΙΔΕΥΟΝΤΑΣ: **Ἡρακλῆ Παπαβασιλείου:** «Ἰσπανία», σελ. 220-222.

ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ: **Γ. Δ. Κούβελα:** «Ἀπώλεια συνειδήσεως», σελ. 69-72. **Ἰγν. Παπασπηλιοπούλου:** «Οὐράνιος Σοφία», σελ. 131, «Τὸ ἀνεπανόρθωτον», σελ. 230-232. **Ἰγν. Παπασπηλιοπούλου:** «Ὁ ἐπανευαγγελισμός», σελ. 323.

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ

A

'Αγῶνες 'Ολυμπιακοί 260. 'Αγωνία μεταφυσική 59. Einstein 73, 155, 249. Αιρέσεις 78. 'Αλβανοί 179. 'Αλεξάνδρεια 82. 'Ανάσταση 106, 107, 121-122. 'Ανεργία 21, 197. 'Αντιόχεια 53. Adler A. 44. 'Απελευθέρωση σεξουαλική 198. 'Αποκάλυψη θεία 80. 'Αραβες 222. 'Αρτεμάκης 161. 'Ασυνείδητον 44.

B

Βαθνυχολογία 45. Βασίλειος Μέγας 131. Βασιλεύουσα 206. Βατικανό 88. Βενιζέλος 'Ελευθέριος 205, 235. Βιβλίο σχολικό 180. Βιοηθική 138. Βιοϊατρική 68-76, 137. Βιολογία 73, 137, 186. Biot R. 142. Βιοτεχνικές εξελίξεις 76. Βουρνάς Τάσος 154. Βυζάντιο 5, 67-87, 152, 129, 130.

Γ

Γάμος πολιτικός 101. Γελωτοθεραπεία 64. Γενετική 73, 186. Jung G.G. 44. Gros Francois 77. Γλώσσα 'Ελληνική 100. Γρηγόριος Θεολόγος 131.

Δ

Δάμαρις 144. Δεοντολογία 'Ιατρική 139. Δήλωσις 'Ελλήνων και ξένων επιστημόνων 10-16. Δήλωσις 'Επιστημόνων Κύπρου 56-57. Δημόκριτος 225. Δημοσιογραφία 208, 229. Διακήρυξις 'Ελλήνων 'Επιστημόνων 2-9 28-30. Δικαιώματα ανθρώπινα 92. Dimitron Ivan 149.

E

'Εγγελος 62. 'Εθνεγερασία 99. 'Εθνοσυνέλευσις Α' 'Επιδάουρου 93. 'Εθνοσυνέλευσις Β' 'Αστρους 94. Εικοσιένα 99. 'Ελληνισμός 80, 89, 233. 'Ελληνισμός της Βορείου 'Ηπείρου 164. 'Ελληνισμός της διασποράς 164. 'Ελληνισταί 53. 'Ενόραση 61. 'Εξιολαμισμός 111. 'Επανάσταση Γελλική 176. 'Επανάσταση 'Ελληνική 85. 'Επος του Σαράντα 256-

258. 'Εταιρεία Φιλική 178. Εύρωπη 'Ενωμένη 23. 'Εφημερίδα 210.

Θ

Θάνατος 105. Θεολογία χριστιανική 51. Θεοτοκόπουλος Δομίνικος 222. Θουκυδίδης 184. Θρησκεία και φυσικά έπιστήμαι σελ. 15.

I

'Ιατρική 137. 'Ιεράρχαι Τρεις 131-134. 'Ινστιτούτον Σχολικών διβλίων διεθνές 180. 'Ιουστίνος 79. 'Ισηγορία 185. 'Ισπανία 220. 'Ισπανοί 221. 'Ιωακείμ ό Γ' 169, 201.

K

Καζίνο 228. Καραβαγγέλης Γερμανός 202. Καποδίστριας 88. Alexis Carrel 199. Καρτέσιος 251-255. Κέλλος 79. Κεμάλ 'Αττατούρκ 207. Κέντρο Εύρωπαϊκό Πυρηνικών 'Ερευνών 158. Κίνημα Φεμινιστικό 5, 150. Κινήματα συνδικαλιστικά 104. Κλήμης 82. Κλωνοποίησης 186. Κοινωνία των 'Εθνών 182. Κοραής 'Αδαμ. 99. Κούλας Λεωνίδας 165. Κωνσταντίνίδης Ανέστης 135. Κωνσταντίνος διάδοχος 205. Κωνσταντινούπολις 84.

M

Μάϊνας 'Ελευθέριος 37. Μαραθεύτης Μιχ. 66. Μαρμάρα του Παρθενώνος 39. Μάρτυρες της Πίστewς 108. Μέσα μαζικής ένημερώσεως 22-23, 208. Μεσαίων 5. Μεταφυσική θεολογική 63. Μέττερνιχ 86, 89. Μητρότης 231. Μοναχισμός 174. Μουσική Βυζαντινή 67. Μουσολίνι 238. Born Max 155. Bohr Christ 156. Bohr Niels 158. Μυροφόρες 143. Μωραϊτίδης 'Αλέξανδρος 202.

N

Ναγκασάκι 187. Ναός 'Αγ. Σοφίας 206. Ναρκωτικά 223. DNA 186. Νευρώσεις 47.

Ο

Όθωμανοί 176. Οικονόμου ό έξ Οικονόμων Κωνστ. 92, 95. Ουΐλσον 182. Ούνεσκο 180.

Π

Παιδεία 66, 102-103, 155. Παλαιολόγος Κωνσταντίνος 152. Παλινοστούντες πρόσφυγες 199. Πανεπιστήμια 167. Παπακώστας Σερ. 102. Πατζιμάδης Νικ. 96-97. Πατριαρχείο 201, 204, 207. Περιβαντολογικό Συνέρδιο 35. Περιβόλι τής Παναγίας 174. Περίθαλψη Ίατροφαρμακευτική 263-264. Πετρούπολις Άγία 88. Pestalozzi J.H. 123-124. Πίνδος 240-241. Πλάτιον 31, 83, 85. Πλωτίνος 31. Πόλεμος Πελοποννησιακός 23. Πόλεμος Παγκόσμιος α΄ 181. Πόλεμος Παγκόσμιος Β΄ 153, 237. Πολιτισμός Εύρωπαϊκός 5, 24. Πουκεβίλ 92. Πρίσκιλλα 147. Πρόβλημα Δημογραφικό 194, 197. Πρόβλημα Οικολογικό 24. Προγαμματισμός Οικογενειακός 105. Προσευχή 199. Πρόσωπο άύθεντικό 66. Πυθαγόρειοι 189.

Σ

Σεξουαλικότης 45. Sommerfeld 116-120. Σταθμοί Τηλεοπτικοί 103. Συμμαχία Ίερά 86. Συκολώφ Ίωάννης 207. Συνθήκη Βερσαλλιών 233. Συνθήκη Λωζάνης 233. Συνθήκη του Άγ. Στεφάνου 178. Σχολεία κρυφά 99. Σχολές Τεχνικές Έπαγγελματικές 136. Σχολή του Γένους Μεγάλη 172.

Τ

Ταβιθά 144. Τεχνολογία 104. Τζιαφέτας Γεώργιος 197. Τηλεόρασις 208-213. 263. Tournier P. 138. Τρικούπης Χαρίλαος 173. Τσιριντάνης Άλέξ. 2, 161, 265. Τσίτσο Δήμητρα 163. Τυπογραφείο Πατριαρχικό 172.

Υ

Ύπογεννητικότης 197. Ύποδομή πνευματική 104. Ύπολογιστές Ηλεκτρονικοί 68, 167.

Φ

Φεμινισμός 4. Φιλανδία 237. Φιλιπότης Χρύσανθος 207. Φίλων 50. Φοίβη 149. Φροϋδισμός 41. ΦρόΥντο Ζίγκμουντ 41. Φωτάκος 93.

Χ

Χατζηδάκης Σοφοκλής 36-37. Χιροσίμα 186. Holzner 53-54, 146. Χ.Ε.Ε. 26. Χριστολογία 52. Χρυσόστομος Ίωάννης 131.

Ψ

Ψυχανάλυση 45.

Ω

Ωριγένης 82.

«ΑΚΤΙΝΕΣ». Μηνιαϊόν περιοδικόν. Κυκλοφορεί τήν Ιην εκάστου μηνός. Ίδιοκτήτης: «Χριστιανική Ένωσις Ακτίνες», όδός Καρύτση 14, 105 61 Άθήναι, Τηλ. 3235-023. Έκδότης και Διευθυντής Συντάξεως: Γεώργιος Δ. Τατρίδης, Παρθενώνος 26, 117 42 Άθήναι. Προϊστάμενος Τυπογραφείου: Θεόδωρος Γ. Δούρος, Ίπποκράτους 189, 114 72 Άθήναι. Τιμή τεύχους δρχ. 200. Έτησία συνδρομή, έσωτερικού δρχ. 2000, έξωτερικού 20 \$ U.S.A. Η διεύθυνσις επιφυλάσσει εις έαυτήν τó δικαίωμα να μη δημοσιεύη ή να συντέμνη κατά τήν κρίσιν της οιονδήποτε χειρόγραφον. Χειρόγραφα δημοσιευόμενα ή μη, δέν επιστρέφονται. Αναγγελία έντύπων έν γένει και διβλίοκρισία δέν δημοσιεύονται.

Τόπος εκδόσεως Άθήναι, Δεκέμβριος 1997

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «Η ΔΑΜΑΣΚΟΣ»

Γ. ΒΕΡΙΤΗ

ΑΝΑΦΟΡΕΣ

ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ

Κεφάλαια από την ιστορία της τέχνης και μάλιστα της ελληνικής, της οποίας οι κλασσικές περίοδοι, αρχαία και βυζαντινή, είναι οι γενέτειρες, κατά μέγα μέρος, των νεωτέρων λογοτεχνιών.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΙΩ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΕΛΟΥ

Πρωτοπρεσβυτέρου

Καθηγητού Πανεπιστημίου

**ΕΘΝΙΚΗ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΚΑΙ
ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΙΔΙΑΙΤΕΡΟΤΗΤΑ
ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ**

Ἄναφορὰ στὶς διάφορες πτυχές
τῆς Ἱστορίας, τῆς Θρησκείας, τοῦ ἠθους
καὶ τῆς πολιτισμικῆς κληρονομιάς τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΙΩ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΕΛΟΥ

Πρωτοπρεσβυτέρου

Καθηγητού Πανεπιστημίου

ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ

Θεολογία - Ἱστορία - Παιδεία

ΕΛ. Χ. ΚΟΥΛΟΥΜΠΑΡΙΤΣΗ

ΟΤΑΝ Η ΕΥΛΑΒΕΙΑ

ΓΙΝΕΤΑΙ ΤΡΑΓΟΥΔΙ

Ἡ γέννηση καὶ ἡ ἐξέλιξη τῆς πολυφωνικῆς
θρησκευτικῆς μουσικῆς στὴν Εὐρώπη.

Ἐκδόσεις «Ἡ Δαμασκός»

Καρότση 14 - 105 61 ΑΘΗΝΑ - Τηλ. 32 21 283

«ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΖΩΗ»

ΜΕΛΕΤΑΙ ΤΟΥ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΨΥΧΙΚΗΣ ΥΓΙΕΙΝΗΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΑΚΤΙΝΩΝ»

Κατάλογος τῶν βιβλίων πού υπάρχουν σήμερα.

ΑΠΟ ΤΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΦΗΒΟΥ Τόμος Α'	1000
ΑΠΟ ΤΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΦΗΒΟΥ Τόμος Β'	1000
ΑΠΟ ΤΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΚΟΡΙΤΣΙΟΥ Τόμος Α'	1000
ΑΠΟ ΤΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΚΟΡΙΤΣΙΟΥ Τόμος Β'	1000
ΑΠΟ ΤΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ	1000
ΜΙΚΡΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΑ ΜΥΣΤΙΚΑ (για ἀγόρια ἀπό 16 ἐτῶν καί ἄνω)	1500
ΕΓΚΟΛΠΙΟΝ ΓΙΑ ΚΑΘΕ ΕΛΛΗΝΑ ΝΕΟ.....	100
ΑΠΟ ΤΗΝ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ - Η ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ	1000
ΑΠΟ ΤΗΝ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ - Η ΑΡΜΟΝΙΑ	1000
Η ΨΥΧΙΚΗ ΥΓΙΕΙΝΗ ΤΟΥ ΜΑΘΗΤΟΥ	500
ΟΙ ΦΟΒΟΙ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΚΑΙ ΑΙ ΑΠΟΤΥΧΙΑΙ ΤΟΥ	500
Ο ΑΡΤΙΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ	800

Οί συνδρομηταί τῶν «Ἀκτίνων» πού ἐπιθυμοῦν νά προμηθευθοῦν βιβλία ἀπό τόν ὡς ἄνω κατάλογο παρακαλοῦνται νά τηλεφωνήσουν στό τηλέφωνο 32 23 560.